

Z OBECNÍHO ÚŘADU

Zápis č. 8 z jednání zastupitelstva Obce Budišov ze dne 20. 12. 2003

Schůzi zahájil v 17 hodin starosta p. Pěťa

Přítomni: 8 členů dle prezenční listiny, omluveni p. Kresan, Toufar, Večeřa

Ověřovatelé: p. Suchánek, p. Piňos – pro 8 členů

Návrhová komise: p. Karasová, p. Matoušek – pro 8 členů

Program: 1. Kontrola úkolů z minulé schůze

2. Schválení návrhu rozpočtu na r. 2004

3. Schválení návrhu vyhlášky o místních poplatcích

4. Program Bono Publico a Horácká vesnice

5. Různé

S navrženým programem souhlasilo všech 8 členů.

ad 1. Kontrolu zápisu z minulé schůze provedl pan starosta. Koncem listopadu byl zkolaudován bytový dům čp. 105. V současné době se dokončují drobné nedodělky. P. Piňos navštívil výroční schůzi SDH Mihoukovice. Obec přislíbila finanční pomoc na vybavení. Na pozemek, který chtěli hasiči odvodnit, obec peníze nemůže uvolnit. Jedná se o pozemek v soukromém vlastnictví. Nepodařilo se opravit vstupní prostor u České spořitelny, protože technické služby intenzivně pracovaly na dokončení bytovky. Pro nemoc Ing. Šedivé se odkládá bod výstavba nové chaty manželů Zimolových. Čtyři majitelé chat nekoupili pozemky. Dne 15. ledna 2004 jsou pozváni na Obecní úřad Budišov. Za účasti Mgr. Sklenářové bude s majiteli jednáno o výši nájmu za pozemky. Na opravu hřbitovní zdi dostane obec dotaci ve výši 2,5 mil. Kč. S opravou se započne v jarních měsících 2004. V polovině ledna se uskuteční beseda se zástupci SÚRAO, občanského sdružení Zdravý domov Vysočina a občany v základní škole.

ad 2. Starosta seznámil přítomné s návrhem rozpočtu na rok 2004. V rezervách je 1239 tis. Kč. Je několik záměrů obce - výstavba domu s pečovatelskou službou, realizace projektu rybníka Motous, spalovna biomasy, tvoří se nový územní plán, vybudování parkoviště u zámku. Na všechny akce bude třeba doložit vlastní prostředky. Obecní zastupitelstvo schválilo rozpočet na rok 2004. Starosta dále seznámil s úpravami rozpočtu roku 2003. Nebyly připomínky.

ad 3. Starosta přečetl návrh vyhlášky o místních poplatcích. Zastupitelé souhlasili s návrhem vyhlášky.

ad 4. Termín pro vyčerpání finančních dotací byl 12. prosince 2003. Termín se podařilo dodržet. Ing. Řičář v pondělí přiveze záměr projektu na Bono publico a Horáckou vesnici. S vybudováním Horácké vesnice se počítá v prostoru mezi zámeckou zahradou a Věterákem. Je předjednáno s majiteli, že pozemky prodají. Počítá se s dotacemi z evropské unie i od soukromých investorů. Bono publico je celá akce a podtitul je Horácká vesnice a Horácké moře. V akci Horácké moře se angažuje starostka Koněšína p. Žáková.

ad 5. Různé

- byla zpracována žádost na vybudování víceúčelového hřiště. Žadatelem je opět TJ Sokol Budišov.

- připravuje se projekt kotelny na biomasu. Vytápět by se měl zámek, škola a DPS.
  - Ing. Dokulil informoval, že farní úřad chce požádat obec o vyhlášení sbírky na opravu věžních hodin.
  - p. Piňos - jsou připraveny faktury na podíl obcí na úhradu nákladů ve sběrném dvoře, budou rozeslány až začátkem příštího roku.
  - starosta přečetl dopis manželů Zimolových, kteří nesouhlasí se stanovistem obecního zastupitelstva nepovolovat výstavbu nových chat v období sestavování nového územního plánu.
  - návrh smlouvy mezi p. Hábičem a Obcí Budišov na provozování atrakcí o poutích. P. Hábič navrhl částku 5000 Kč, obecní zastupitelstvo navrhuje částku 5500 Kč, ve stejné výši, jako bude platit p. Flachs.
  - do konce roku má p. starosta podepsat smlouvu s firmou Trado na provozování autobusové dopravy.
- Ing. Dokulil vznesl připomínku, aby autobus Třebíč–Tasov zastavoval u nemocnice.
- p. starosta přečetl žádost manželů Řezáčových na odprodej pozemku pod jejich chatou a v okolí chaty u Pyšeláku. Manželé Řezáčovi budou pozváni na OÚ Budišov a p. Piňos s nimi dohodne podrobnosti.
  - žádost Budišovských žen o finanční příspěvek na Mikulášskou nadílku
  - starosta přečetl žádost svazku obcí „Skládka TKO“ o vydání souhlasu k bezúplatnému převodu pozemku pod sběrným dvorem p. č. 1333/7 v k.ú. Budišov o výměře 615 m². Uvedený pozemek je ve vlastnictví státu a svazek potřebuje naše vyjádření doložit k žádosti pro Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, odloučené pracoviště Třebíč.
  - starosta přečetl dopis p. Vybírala z Kněžic, který oznamuje, že nemá již zájem o koupi části domu č. 191 v Budišově
  - Technické služby uzavřely nájemní smlouvu s manželí Pavelovými na pronájem budovy Telecomu
  - obec má záměr v objektu MŠ vybudovat byt. Je zadáno vypracování projektové dokumentace.
- Starosta přečetl návrh na usnesení – pro 8 členů.
Schůze skončila v 18 hodin.

Usnesení č. 8 z jednání zastupitelstva Obce Budišov ze dne 20. 12. 2003

Obecní zastupitelstvo

bere na vědomí:

- zrušení žádosti p. Vybírala na odprodej části obecního domku čp. 191
- smlouvu o podnájmu objektu Telecomu manželům Pavelovým – smluvní strany Technické služby Budišov a manželé Pavelovi,
- dokončení projektové dokumentace pro bytovou jednotku v objektu MŠ,
- postup při zpracování územního plánu obce,
- záměr starosty kompletně zpracovat projekt rekonstrukce hřbitovní zdi včetně uzavření nového hřbitova. V této souvislosti revokuje usnesení ze dne 23. 10. 03 o prozatímní opravě hřbitovní zdi.

- podpis smlouvy s firmou TRADO-Bus pro rok 2004 na zajištění dopravní obslužnosti v rozsahu roku 2003,
- postup při realizaci záměru projektů Horácká vesnice a Bono publico,
- zpracování žádosti o dotační titul na výstavbu víceúčelového hřiště v obci Budišov,
- dodatek ke smlouvě mezi Pojišťovnou České spořitelny a Obcí Budišov o pojištění majetku obce.

schvaluje:

- návrh vyrovnaného rozpočtu pro rok 2004: příjmy 8 380 594 Kč a výdaje 8 380 594 Kč.
- úpravu rozpočtu roku 2003 podle předloženého soupisu.
- obecně závaznou vyhlášku č. 2/2003 o místních poplatcích.
- finanční příspěvek pro Budišovské ženy na akci „Mikulášská nadílka“ ve výši 3000 Kč.
- žádost p. Hábicha o pronájem veřejného prostranství na rok 2004. Podmínky pro nájemní smlouvu budou shodné s rokem 2003. Cena za pronájem stanovena na 5500 Kč za jednu pouť.
- souhlas s bezúplatným převodem pozemku pod sběrným dvorem p. č. 1333/7 v k. ú. Budišov, o výměře 615 m² do majetku svazku obcí „Skládka TKO“ z majetku České republiky.

ukládá:

- prověřit oprávněnost nesouhlasu p. Zimoly se stanoviskem obecního zastupitelstva k záměru výstavby chaty na našem k. ú.,
odpovídá: p. Pěťa, Matoušek do 30. 1. 2004,
- projednat s manželi Řezáčovými Brno jejich žádost o odkoupení parcel v oblasti rybníka Pyšelák,
odpovídá: p. Piňos do 30. 1. 2004,
- zabezpečit technicky a formálně referendum k záměru vybudování úložiště jaderného odpadu,
odpovídá: p. Piňos, Ing. Dokulil do 31. 1. 2004.

Zápis č. 9 z jednání zastupitelstva Obce Budišov ze dne 19. 2. 2004

Schůzi zahájil v 18 hodin starosta p. Pěťa.

Přítomni: 9 členů dle prezenční listiny, omluvena p. Karasová

Ověřovatelé: p. Kresan, Ing. Toufar – pro 9 členů

Návrhová komise: p. Večeřa, Ing. Dokulil – pro 9 členů

Na jednání se dostavil p. Matoušek

- Program:
1. Zahájení
  2. Kontrola zápisu z minulé schůze
  3. Program Bono Publico
  4. Čerpání rozpočtu roku 2003
  5. Různé
  6. Usnesení
  7. Závěr

S navrženým programem souhlasilo 10 členů.

ad 2. Kontrolu zápisu z minulé schůze provedl p. starosta.

- byla prověřena oprávněnost nesouhlasu p. Zimoly. Obec poslala dopis, ve kterém p. Zimolovi oznámila, že máme právo stavbu chaty zamítnout.
- v jednání s manželi Řezáčovými nedošlo k závěru, termín splnění úkolu byl prodloužen do 30. 3. 2004, zodp. p. Piňos.

- referendum k úložišti jaderného odpadu proběhlo

ad 3. p. Pěťa – v pondělí ing. arch. Řičář předložil projekt Bono Publico. Plány budou k nahlédnutí na obecním úřadě. Projekt řeší využití zámku a současně je zpracován projekt obnovy zámeckého parku a zeleně ve středu obce. Projekt Horácká vesnice se stylovými domy, odpočívací zónou a prodejnou potravin. Zámecká zahrada by byla přístupná pro občany. V pondělí se uskuteční schůzka s Mor. muzeem Brno na téma nájemní smlouva.

ad 4. Členové zastupitelstva obdrželi podklady o plnění rozpočtu za rok 2003. K uvedenému bodu nebyly připomínky.

ad 5 Různé:

- starosta informoval o tom, že z funkce předsedy mikroregionu Horácko odstoupil p. Komínek. Zastupitelstvo považuje mikroregion na velmi důležitý, protože dotace z EU dostávají pouze větší celky než jednotlivé obce.

- žádost p. Vrbové Marty, Pozďatín 30, o pronájem obecního bytu a žádost sl. Veroniky Suchánkové, Budišov 137, o odkoupení obecního bytu vzalo obecní zastupitelstvo na vědomí. Pokud se uvolní byty, přednost dostanou místní občané.

- byl předložen návrh na uspořádání nového hřbitova. Nový hřbitov se uzavře současně s rekonstrukcí ohradní zdi.

- obec získala z grantového programu „Bydlete na venkově“ dotaci ve výši 30 000 Kč, která bude použita na projekt nového bytu z nevyužitých částí budovy mateřské školy.

- Obec Budišov podepsala zakládací smlouvu veřejně prospěšné společnosti mezi obcemi Budišov, Pěnčín a Atelierem Habitat v souvislosti se záměrem Bono Publico. Rozhodnutí o založení této společnosti schválilo zastupitelstvo v roce 2003. Členem správní rady je p. Ladislav Pěťa a členem dozorčí rady je Ing. Zdenek Toufar.

- Český svaz včelařů Budišov požádal obec o příspěvek ve výši 3000 Kč – žádosti se vyhovuje.

- Ochotnický divadelní soubor Budišov požádal obec o příspěvek na dětský karneval ve výši 2000 Kč – žádosti se vyhovuje.

- Sokol Budišov požádal obec o příspěvek ve výši 53 000 Kč na údržbu travnatého hřiště – žádosti se vyhovuje

- p. Michaela Savonová žádá Obec Budišov o odprodej části pozemku p. č. 598 v k. ú. Budišov. Jedná se o pozemek u chaty, která je v jejím vlastnictví. Zastupitelstvo souhlasí s prodejem.

- p. starosta seznámil s hospodařením Technických služeb Budišov za rok 2003 a se záměrem na rok 2004. T. S. Budišov přijmou 6 pracovníků na veřejně prospěšné práce do lesní výroby

- p. Piňos – proběhl kontrolní den v lesích za účasti Ing. Vaňka a p. Kocha, za OÚ p. Piňos a za TS p. Pavlíček. Bude se kácet část lesa na Brdcích, cca 50 m³ a cca 100 m³ v Květuňce. Kácení doporučuje lesní hospodář a provede odborná firma. Čištění lesa a sázení provedou pracovníci na veřejně prospěšné práce.

- za objektem chovatelů se má vybudovat tréninkové hřiště. V současné době se jedná s majiteli o výkupu, případně směně pozemků.
  - v budově školy proběhnou stavební úpravy kuchyně v souladu s požadavkem hygienika. Stavební úprava si vyžádá náklady asi 25 000 Kč.
  - byl ustaven kulturní výbor ve složení Ing. Dokulil Ladislav, p. Piňos Petr, p. Široký Pavel, Ing. Woletz Jan, p. Karasová Vladislava
- Starosta přečetl návrh na usnesení – pro 10 členů
Schůze skončila v 19.30 hod.

Usnesení č. 9 z jednání zastupitelstva Obce Budišov ze dne 19. 02. 2004

Obecní zastupitelstvo

bere na vědomí:

- odstoupení p. Komínka Václava z funkce předsedy Mikroregionu Horácko,
- žádost p. Vrbové Marty, Pozďatín 30, o pronájem bytu v Budišově,
- žádost sl. Suchánkové Veroniky, Budišov 137, o odkoupení obecního bytu v Budišově,
- předložený návrh na uspořádání nového hřbitova,
- výsledek referenda k záměru výstavby úložiště vyhořelého jaderného odpadu, státní organizace SÚRAO byla dopisem seznámena s výsledky referenda a se stanoviskem starosty, které vyplývá ze zákona,
- úspěšnou žádost o grantový program „Bydlete na venkově“, obec získala dotaci ve výši 30 000 Kč,
- podpis zakládací smlouvy veřejně prospěšné společnosti mezi obcemi Budišov, Pěnčín a Atelierem Habitat v souvislosti se záměrem Bono Publico. Rozhodnutí o založení této společnosti schválilo zastupitelstvo v roce 2003. Členem správní rady je p. Ladislav Pěťa a členem dozorčí rady Ing. Toufár Zdenek.

schvaluje:

- projekt Bono Publico řešící využití zámku v konečné podobě,
- záměr Atelieru Habitat na konkrétní řešení programu Horácká vesnice,
- projekt řešící rekonstrukci zeleně v oblasti historického jádra obce Budišov,
- čerpání rozpočtu obce k 31. 12. 2003 podle předloženého soupisu výdajů a příjmů: příjmy 23 938 298,81, výdaje 22 906 790,90, zůst. 1 031 507,91, z toho přijaté dotace 14 452 335,60 Kč,
- příspěvek na činnost českého svazu včelařů ve výši 3000 Kč,
- příspěvek na dětský karneval pro ochotnický divad. soubor ve výši 2000 Kč,
- příspěvek na údržbu travnatého hřiště Sokola Budišov ve výši 53 000 Kč,
- záměr prodeje části pozemku č. 598 v k. ú. Budišov v oblasti Pyšelák p. Michaele Savovové,
- záměr Technických služeb Budišov, s. r. o. přijmout 6 pracovníků do lesní výroby a celkový plán hospodaření v lesích pro rok 2004,
- hospodaření Technických služeb Budišov, s. r. o. za rok 2003: celkové výnosy 5187 tis. Kč, náklady 4394 tis. Kč, rozpracovanost 709 tis. Kč, zisk 83 tis. Kč,
- výkup pozemků pro tréninkové hřiště v oblasti za objektem chovatelů,

- úpravu v budově zákl. školy, která je důsledkem požadavku hygieny v souvislosti s provozem kuchyně. Tato stavební úprava si vyžádá asi 25 000 Kč.
- ustavení kulturního výboru ve složení Ing. Dokulil Ladislav, Piňos Petr, Široký Pavel, Ing. Woletz Jan a Karasová Vladislava.

ukládá:

- dořešit návrh nájemní smlouvy mezi Mor. muzeem Brno a Obcí Budišov, odpovídá: starosta do 31. 3. 2004,
- akce Bono Publico a Horácká vesnice dokončit po formální a účetní stránce. Zaslát závěrečné vyhodnocení akce na MěÚ Třebíč, odbor region. rozvoje, odpovídá: starosta do 29. 2. 2004,
- dopracovat projekt rekonstrukce zeleně v zámeckém parku tak, aby mohl být předložen fondu životního prostředí v jarním termínu, odpovídá: starosta do 31. 3. 2004,
- dopracovat projekt rekonstrukce zeleně v oblasti historického jádra obce tak, aby mohl být předložen fondu životního prostředí v jarním termínu, odpovídá: starosta do 31. 3. 2004,
- písemně informovat p. Vrbu Františka Budišov 266 o skutečnosti, že rybník Slaňák není majetkem Obce Budišov, odpovídá: Ing. Dokulil, p. Piňos do 25. 2. 2004,
- zpracovat nájemní smlouvy a smlouvy o budoucích smlouvách mezi Obcí Budišov a nájemníky v domě č. p. 105 – bývalé lesní správě, odpovídá: starosta do 29. 2. 2004,
- dořešit prodej pozemku manželům Řezáčovým, odpovídá: p. Piňos do 31. 3. 2003.

Návrh rozpočtu na rok 2004

Úprava rozpočtu 2003

1. příspěvek z rozpočtu kraje Vysočina v celkové výši 30 000 Kč na JPO II a JPO III s územní působností - hasiči
  - příjmová položka 4122, 30 000 Kč
  - výdajová položka 5139, § 5512, 15 000 Kč
  - výdajová položka 5137, § 5512, 15 000 Kč
2. dotace na úhradu přímých výdajů obecního školství kraje Vysočina. Z této dotace je pro námi zřizované předškolní a školské zařízení určeno celkem 8 415 000 Kč
  - z toho : § 3111, Mateřská škola 1 535 000 Kč
  - § 3113 Základní škola 6 880 000 Kč
 V příjmech i výdajích sledujeme tyto prostředky pod účelovým znakem 33150
3. Dotace určená na realizaci Státní informační politiky ve vzdělávání Projekt PI – informační gramotnost v roce 2003. Tato dotace je určena pro námi zřizované školské zařízení ve výši 30 000 Kč
  - Příjmy i výdaje jsou označeny pod účelovým znakem 33245.
  - příjmová položka 4122
  - výdajová položka 5331
4. Navýšení dotace pro námi zřízené školské zařízení z kraje Vysočina o 130 000,- Kč

- příjmová položka 4122

- výdajová položka 5331

Příjmy i výdaje jsou sledovány pod účelovým znakem 33150

5. Účelová neinvestiční dotace na úhradu výdajů, souvisejících s konáním referenda o přistoupení České republiky k Evropské unii ve výši 11 300 Kč

- příjmová položka 4111

- § 6114

Příjmy i výdaje jsou sledovány pod účelovým znakem 98290.

6. Na základě dopisu z kraje Vysočina se upravuje rozpočet o 37 200 Kč snížení příspěvku na výkon státní správy pro rok 2003 z důvodu - od 1. 4. 2003 nezajišťuje naše obec výkon stavebního úřadu pro obec Tasov a Oslavička

- příjmová položka 4112 – 37 200 Kč

7. Rozhodnutí kraje Vysočina, dotační titul B. Obnova a zajištění lesních porostů v lesích

- umělá obnova sadbou ve výši 59 400 Kč

- příjmová položka 4116

- výdajová položka 5169, § 1031

Příjmy i výdaje jsou sledovány pod účelovým znakem 29015

8. Finanční příspěvek na likvidaci klestu štěpkováním nebo drčením před obnovou lesa s rozptýlením štěpky v lesním porostu ve výši 16.200 Kč

9. Rozhodnutí kraje Vysočina na finanční příspěvek na zpracování plánu v digitální formě - numerická a geografická data plánu v digitální formě - neinvestiční prostředky ve výši 45 139 Kč

10. Od SFŽP dotace na rybník Kundelák ve výši 70 349 Kč

- příjmová položka 4113

- výdajová položka 5345, § 6330

Příjmy i výdaje jsou sledovány pod účelovým znakem 90105

11. Dotace na námi zřizované předškolní a školské zařízení ve výši 3 506 000 Kč

- příjmová položka 4122

- výdajová položka 3111 640 000 Kč, 3113 2 866 000 Kč

Příjmové i výdajové položky jsou sledovány pod účelovým znakem 33150

12. Účelová dotace pro Základní školu Budišov na Projekt P II. - Vzdělávací software a informační zdroje v roce 2003.

Příjmy i výdaje jsou sledovány pod účelovým znakem 33245.

Plnění rozpočtu k 31. 12. 2003

Příjmy	Rozpočet po změnách	Skutečnost
Daň z příjmu fyzických osob ze záv.čin.	1 440 000	1 447 102
Daň z příjmu fyzických osob ze SVČ	350 000	358 786
Daň z příjmu fyzických osob z kap. výnosu	90 000	88 331
Daň z příjmu právnických osob	1 520 000	1 524 092
Daň z příjmů právnických osob za obce	580 000	582 180
DPH	2 100 000	2 256 683
Správní poplatky	100 000	93 595
Poplatky za znečišťování ovzduší	12 000	12 500
Odvody za odnětí pozemků plnění funkcí I.	7 000	7 645

Poplatek ze psů	12 000	12 090
Poplatek za užívání veř. prostranství	45 000	45 210
Poplatek ze vstupného	900	1 016
Daň z nemovitostí	565 000	564 170
Splátky půjček od obyvatelstva	170 200	170 518
Neinvestiční přijaté dotace z všeob. pokl.	11 300	11 295,80
Neinv.přijaté dotace ze SR	727 900	727 833
Neinv. přijaté dotace ze státních fondů	371 800	371 815
Ostatní neinvestiční přijaté dotace	457 000	457 083
Neinvestiční přijaté dotace od obcí	321 300	321 355,42
Neinvestiční přijaté dotace od krajů	8 672 200	8 672 200
Převody z rozpočtových účtů		1 249 215,88
Ostatní investiční přijaté dotace ze státn. rozp.	2 300 000	2 300 000
Investiční přijaté dotace od krajů	200 000	200 000
Ostatní přijaté dotace od rozp. územní úrovně	141 500	141 537,50
Provoz veřejné silniční dopravy	85 000	94 173
Pitná voda	25 000	22 934,50
Odvádění a čištění odpadních vod a nakl.	41 000	41 784,40
Předškolní zařízení	100 300	100 308
Základní škola - pronájem	42 000	47 060
Školní stavování při MŠ	15 000	10 197
Činnosti knihovnické	4 000	4 589,40
pam.ústavy, zámky, příjem z pronájmu ost. nemov.	720 000	720 000
Rozhlas , televize	100	90
Záležitosti sdělovacích prostředků	12 000	17 450
Všeobecná ambulantní péče	150 000	149 646,60
Bytové hospodářství	1 757 000	1 772 370,80
Sběr a svoz komunálních odpadů	50 000	52 486
Činnost místní správy	459 900	495 986,28
z toho příjmy z prodeje pozemků	290 000	306 915
Obecné příjmy a výdaje z finančních operací úroky	45 000	42 185,11

Výdaje	Rozpočet po změnách	Skutečnost
Ostat. neinv.dotace nezisk. a podob. organiz.	3 000	3 000
Pěstební činnost	106 700	105 945
Ostatní invest. transfery veř. rozpočtům úz.	17 600	17 580
Silnice	2 107 800	2 107 285,63
Provoz veřejné silniční dopravy	38 000	37 167,10
Pitná voda	903 900	904 062,60
Odvádění a čištění odpadních vod a nakl.	27 000	26 798,30
Úpravy drobných vodních toků	25 000	25 000
Revitalizace říčních systémů	259 500	259 266,80
Předškolní zařízení	1 992 500	1 979 678,32
Základní škola	8 251 600	8 250 659
Školní stravování při předšk. vzděl	12 500	12 308,30

Činnosti knihovnické	39 300	35 922,52
Záležitosti kultury	3 900	3 309,50
Činnosti pam. ústavů zámků	3 952 800	3 943 637
Rozhlas a televize	6 500	6 381
Záležitosti sdělovacích prostředků	58 900	59 095,20
Záležitosti kultury, církví a sděl. prostř.	18 000	18 034,60
Tělovýchovná činnost	3 000	3 000
Všeobecná ambulantní péče	29 000	28 886,20
Bytové hospodářství	766 600	716 643,59
Veřejné osvětlení	266 500	266 263,30
Pohřebnictví	8 000	9 900
Výstavba a údržba místních inženýr. sítí	310 600	309 931,80
Územní rozvoj	304 500	304 500
Komunální služby a územní rozvoj	501 500	506 428,40
Sběr a svoz nebezpečných odpadů	23 000	22 148
Sběr a svoz komunálních odpadů	294 000	294 599
Ostatní činnosti k ochraně přírody a krajiny	46 200	46 200
Požární ochrana - dobrovolná část	56 200	57 369,05
Zastupitelstva obcí	214 200	214 200,33
Volby do parlamentu ČR	11 300	11 295,80
Činnost místní správy	1 852 100	1 710 016,56
Obecné příjmy a výdaje z finančních operací	20 000	19 698
Převody vlastním fondům v rozp. územn. sam.		1 249 215,88
Platby daní a poplatků	581 800	582 180
4010 Třída 1- Daňové příjmy		6 993 400
4020 Třída 2- Nedaňové příjmy		3 434 864,09
4030 Třída 3- Kapitálové příjmy		306 915
4040 Třída 4- Přijaté dotace		14 452 335,60
4050 Příjmy celkem		25 187 514,69
4060 Konsolidace příjmů		1 249 215,88
4200 Příjmy celkem po konsolidaci		23 938 298,81
4210 Třída 5- Běžné výdaje		18 392 599,91
4220 Třída 6- Kapitálové výdaje		5 763 406,87
4240 Výdaje celkem		156 006,78
4250 Konsolidace výdajů		1 249 215,88
4430 Výdaje celkem po konsolidaci		22 906 790,90
Dotace a půjčky ze státního rozpočtu a státních fondů		
4116 Ostatní neinvestiční přijaté dotace ze st. úroky		200 000
4216 Ostatní investiční přijaté dotace ze st.		2 300 000
4116 Ostatní neinvestiční přijaté dotace ze st. SFP		136 344
4116 Ostatní neinvestiční přijaté dotace ze st. umělá obnova sadbou		59 400
4116 Ostatní neinvestiční přijaté dotace ze st. likvidace klestu		16 200
4116 Ostatní neinvestiční přijaté dotace ze st. ministerstvo zemědělství		45 139
4113 Neinvestiční přijaté dotace ze st. SFŽP ČR- Kundelák		70 349
4113 Neinvestiční přijaté dotace ze st. SFŽP		301 466

4111 Neinvestiční přijaté dotace z všeob. pokl. referendum EU	11 295,80
Celkem	3 140 193,80

Zůstatky bankovních účtů k 31. 12. 2003	
231 41 ČSOB- BÚ	406 668,33 Kč
231 42 ČMHB - BÚ	432 799,35 Kč
231 43 Česká spořitelna, dotační SFŽP	1 275,46 Kč
231 45 Česká spořitelna -BÚ	1 468 263,19 Kč
236 30 Česká spořitelna FRB	358 305,58 Kč
951 10 ČMHB - úvěr	4 634 012,00 Kč
951 20 Česká spořitelna -úvěr	3 569 999,30 Kč

Návrh rozpočtu na rok 2004

Příjmy	Kč
Dotace ze státního rozpočtu ČR	836 594
Daň z příjmu fyz. osob ze záv. čin.	1 310 000
Daň z příjmu fyz. osob ze SVČ	310 000
Daň z příjmu fyz. osob z kapit. výnosu	90 000
Daň z příjmu právnických osob	1 350 000
DPH	2 100 000
Správní poplatky	100 000
Popl. za vypouštění škodlivin do ovzduší	16 000
Poplatek ze psů	12 000
Poplatek za užívání veř. prostranství	50 000
Poplatek ze vstupného	1 000
Daň z nemovitostí	400 000
Splátky půjček od obyvatelstva	170 000
Pěstební činnost, les	360 000
Provoz veř. dopravy (Trnava,Kamenná, Náravec)	100 000
Vodné, hasička, byty	25 000
Odvádění a čištění odp. vod	40 000
Mateřská škola, školné	31 000
Pronájem nebytových prostor	106 000
Základní škola- družina , školné	30 000
Pronájem bytových prostor ZŠ	27 000
Knihovna, člen. poplatky, internet	5 000
Zpravodaj	15 000
Zdravotní středisko, pronájem	140 000
Bytové hospodářství, pronájem	510 000
Příjem z prodeje pozemků Pyšelák	40 000
Sběr a svoz komun. odpadu	50 000
Pronájem ost. nemov.	6 000
Příjmy z poskytování služeb	110 000
Příjmy z úroku	40 000
Příjmy celkem	8 380 594

Výdaje	Kč
Pěstební činnost	100 000
Dopravní obslužnost	40 000
Svazek vodovody	869 000
Odvádění a čištění odpad. vod	8 000
Nájemné - "Kundelák"	1 000
Mateřská škola, provoz	400 000
Základní škola, provoz	1 000 000
Činnosti knihovnické, knihy	10 000
Činnosti knihovnické, internet	10 000
Činnosti knihovnické, os. výdaje	5 000
Činnosti knihovnické, cestovné	1 000
Záležitosti kultury, kronika	3 000
Záležitosti kultury, kronika-materiál	1 000
Výstavba parkoviště u zámku	1 000 000
poplatek rozhlas, televize	6 000
Záležitosti sdělovacích prostř.-Zpravodaj, tisk	40 000
Záležitosti sdělovacích prostř. cestovné	1 200
SPOZ jubilea	10 000
Bytové hospodářství, úroky	300 000
Veřejné osvětlení	250 000
Komunální služby a územní rozvoj	400 000
Svoz nebezpečného odpadu	20 000
Svoz komunálního odpadu	250 000
Svazek skládka, člen. přisp.	5 000
SDH Budišov, Mihoukovice, materiál	2 000
SDH Budišov, Mihoukovice, opravy	5 000
SDH Budišov , Mihoukovice,PHM	5 000
Zastupitelstva obcí, star., místostar.	200 000
Platy zaměstnanců	780 000
Pojištění zdr.	60 000
Pojištění soc.	170 000
Pojištění, Kooperativa	4 000
Tisk, knihy, učební pomůcky	18 000
Materiál kancelářský	30 000
Elektrika	60 000
Poštovné	60 000
Služby telekomunikací a radiokom.	76 000
Právní služby	45 000
Školení, vzdělávání	5 000
Služby	100 000
Opravy, udržování	40 000
Cestovné	2 000
Pohoštění	6 000
Platby daní a poplatků	15 000

Služby peněžních ústavů	18 000
Splátky úvěrů	710 000
Výdaje celkem	7 141 200
Fond rezerv	1 239 394

Návrh rozpočtu pro rok 2004 byl schválen obecním zastupitelstvem 20. 12. 2003

ZPRÁVY

Tříkrálová sbírka v Budišově a okolí

Lidí, kteří potřebují pomoc svého okolí, je a bude vždy dost. Pokud zde budou i ti, jež tuto nouzi vidí a jsou ochotni na pomoc přispět, má svět naději. Děkuji všem, kteří letos stejně jako v letech předešlých měli svá srdce otevřená pro potřeby druhých, i za laskavost, s jakou přijali nejen koledníky, ale i dospělé, kteří je doprovázeli. Vřelé díky a obdiv si zaslouží také všichni, kteří se sbírky v Budišově a okolních obcích naší farnosti aktivně zúčastnili. Bez jejich nadšení, ochoty a obětí by se sbírka nemohla uskutečnit.

Přehled vedoucích skupinek a „králů“ podle obcí

<i>Budišov</i>	Lenka Kučerová (Ústí nad Labem)
Alois Bačák	Simona Kučerová (Ústí nad Labem)
<i>Budišov</i>	Lucie Eliášová
Alois Baláš	Eva Rybničková Iva Rybničková
<i>Budišov</i>	Jan Chromý (Kojatín)
Ladislav Dokulil	Jan Švaříček Jan Žížala
<i>Budišov</i>	Ondřej Attasek (Třebíč)
Jana Švaříčková	Jana Attasková (Třebíč) Ludmila Klištincová
<i>Hodov</i>	Marek Klíma
Marie Vítová	Anežka Klímová Lukáš Večeřa
<i>Kamenná</i>	Jiří Navrátil
Bohumil Navrátil	Jakub Procházka Ondřej Rouš
<i>Kojatín</i>	Jiří Eliáš
Josef Chyba	Drahoslav Menčík Jan Menčík
<i>Nárameč</i>	Ivana Dobrovolná
Ivana Dobrovolná	Andrea Vlčková Silvie Vlčková
<i>Rohy</i>	Pavel Dítě (2 roky - Třebíč)
Jiří Švaříček	Jakub Švaříček (3 roky – Třebíč) Lucie Švaříčková (5 let)
<i>Studnice</i>	Jan Krejska
Jan Krejska	František Netrda František Šula
<i>Valdík</i>	Veronika Hortová
Věra Kafuňková	Vendulka Němcová Hana Zejdová Jaroslava Zelníčková

Použití vybraných prostředků

Do oblastních (farních) charit se vrací 65% vybrané částky. Získané prostředky využije charita Třebíč na nutné vybavení a opravy v zařízeních Charity, v blízké budoucnosti bude třeba získat větší prostory pro Azylový dům pro muže a pro stacionář Úsměv pro mentálně postižené. O dalším konkrétním využití prostředků z Tříkrálové sbírky se bude rozhodovat v květnu a červnu 2004.

Přehled vybraných prostředků

obec	2004 (Kč)	na obyv.	2003 (Kč)	na obyv.	2002 (Kč)	na obyv.	2001 (Kč)	na obyv.
Budišov	20 247	17,30	24 166	20,70	21 176	18,20	19 095	16,40
Hodov	9 849	33,10	9 910	32,30	11 229	36,60	10 538	34,30
Studnice	7 830	52,60	5 834	38,40	6 872	45,20	0	0,00
Nárameč	6 220	17,50	5 833	16,00	5 446	15,00	4 470	12,40
Kamenná	5 885	26,30	6 250	27,20	5 440	23,70	4 795	22,50
Rohy	2 546	18,90	3 615	25,80	0	0,00	0	0,00
farnost	52 577	22,50	55 608	23,60	50 163	21,30	38 898	16,60
Kojatín	4 415	55,90	4 110	47,20	4 637	53,30	3 704	50,70
Valdíkov	1 952	19,70	2 025	19,90	1 910	18,70	1 744	18,00
CELKEM	58 944	23,50	61 743	24,20	56 710	22,30	44 346	17,40

Na Třebíčsku se vybralo 1 018 000 Kč

A na závěr

ještě výzva pro všechny, kteří by měli chuť a odvahu pomoci druhým a zúčastnit se sbírky příští: Zavolejte, prosím, na tel.

568 875 274.

Jana Švaříčková

Budišovský betlém

Budišovští farníci děkují prostřednictvím zpravodaje paní Růženě Balázové za obětavou práci při každoročním stavění a následném skládání betlému v budišovském kostele.

Z historických záznamů lze zjistit, že betlém byl zakoupen v roce 1928 od Em. Wenera v Brně. Autorem tohoto ručně malovaného betlému je betlemář Cyril Čeloud (1872–1928), syn jednoho z nejvýznamnějších třebíčských betlemářů Antonína Čelouda.

Figurky třebíčského betlému se malovaly na tenkou lepenku. Předloha byla přenášena tužkou na průsvitný papír, na němž si betlemář vytvořil vzorník oveček, pastýřů, stromů aj. Figurky se přenesly kopírovacím papírem na papír kreslicí. Malba začala nanesením podkladové barvy. Po zaschnutí začalo vlastní stínování dotvářející kresbu. Pro malování se používaly vodou ředitelné barvy, které si betlemáři připravovali sami. Betlémy, vytvořené třebíčskými betlemáři, jsou roztroušeny po celé naší vlasti v kostelích i v rodinách v Čechách a na Moravě.

Referendum, 31. ledna 2004

Děni kolem úložiště - přehled

31. ledna 2004 se drtivá většina budišovských voličů v místním referendu vyslovila proti možnosti vybudovat v katastru obce úložiště radioaktivních odpadů. Výsledek hlasování je jasný, platný a pro zastupitelstvo závazný. Jakkoliv cennou investicí do budoucnosti naší obce se ještě ukáže, bylo by naivní myslet si, že už je dobojováno. O tom, kde a jestli vůbec nějaké úložiště u nás v budoucnu vznikne, se samozřejmě nerozhoduje jen v Budišově. Přinášíme tedy čtenářům přehled (samozřejmě pouze neúplný, nejsme s to zaznamenat všechny události) toho podstatného, co se kolem úložiště od závěrky posledního čísla zpravodaje odehrálo.

15. 11. 2003 proběhla obecní referenda v Nadějkově, Božeticích a Přeštěnici na Tábořsku.

Možnost vybudování úložiště odmítlo vždy více než 90% voličů.

6. 12. 2003 se v Táboře sešli zástupci místních samospráv a občanských sdružení ze všech šesti lokalit spolu s aktivisty celostátních ekologických hnutí. Zavázali se ke vzájemné spolupráci a vyzvali vládu a parlament, aby s okamžitou platností přehodnotily přístup k vyhledávání úložiště vyhořelého jaderného paliva tak, aby byl transparentní a demokratický, a k přijetí novely tzv. atomového zákona, která by umožnila obcím účast v povolovacích řízeních u jaderných zařízení, včetně práva na odmítnutí takového zařízení.

Téhož dne odmítlo v referendu úložiště 96% Hodováků.

15. 12. 2003 zaslal ředitel SÚRAO V. Duda starostům obcí ve všech lokalitách dopis, v němž jim nabízí za ochotu spolupracovat podíl na blíže nespecifikovaných rozvojových programech. V případě nesouhlasu slibuje přerušit terénní průzkumné práce na pět let.

3. 1. 2004 se koná novoroční protestní pochod v obci Chanovice, několik stovek účastníků.

6. 1. 2004 předložila skupina senátorů (iniciátorkou je Jitka Seitlová, podporovateli mimo jiné i jihlavský senátor Václav Jehlička a třebičský Pavel Janata) návrh novely atomového zákona, jež vychází požadavkům obcí maximálně vstříc.

13. 1. 2004 přijímá rada Plzeňského kraje usnesení, v němž žádá vládu o pozastavení realizace současné Koncepce pro nakládání s radioaktivním odpadem, zejména co se týče hlubinného úložiště a o změnu zákonů naší republiky, aby obce a města měly možnost na svém území právo rovnoprávného spolurozhodování při veškerých stavbách a byly rovnocennými účastníky řízení.

22. 1. 2004 zasílá starosta obce Chanovice vládě a parlamentu seznam 116 měst a obcí, které se připojily k výzvě požadující nový přístup k problematice hlubinného úložiště radioaktivního odpadu v České republice.

24. 1. 2004 odmítá v referendu úložiště téměř 96% voličů v Rudíkově.

28. 1. 2004 demonstrují před úřadem vlády v Praze zástupci místních samospráv a občanských iniciativ všech šesti lokalit vytipovaných jako vhodné pro výstavbu úložiště za rozumnější státní energetickou koncepcí. Spolu s nimi jsou zde aktivisté ekologických

organizací a obyvatelé severočeských obcí, ohrožených plány na rozšíření těžby uhlí (viz fotografii).

31. 1. 2004 v místních referendech odmítají úložiště občané v Budišově, Námčci (Třebíčsko), Lodhěřově a Deštné (Jindřichohradecko). Premiér Špidla v Námčšti říká: „S plnou zodpovědností prohlašuji, že problém úložiště je technicky zvládnutelný. Místní referenda nemohou být důvodem ke změně energetické politiky státu. Není na místě, aby jednotlivé obce získávaly silnější pozice, než mají doposud.“

2. 2. 2004 je v Třešti zástupci sdružení Bezjaderná Vysočina prezentováno odmítavé stanovisko 42 měst a obcí z okolí lokality Rohozná. Ministr průmyslu a obchodu Urban se vyjadřuje pro Českou televizi: „Já jednoznačně říkám, že celý proces je uzavřen s respektováním jejich (to je obcí, omítajících úložiště, pozn. red.) názorů a dál v těchto aktivitách nebudeme pokračovat. Buď dojde k dohodě v České republice, nebo dojde k dohodě na území některého ze států Evropské unie, anebo je možné, že bude jednou úložiště například v zemích bývalého Sovětského svazu.“

7. 2. 2004 se koná referendum zakazující výstavbu úložiště ve Zhoři na Táborsku.

8. 2. 2004 se obrací na vládu se svou výzvou 23 osobností veřejného života:

„Považujeme za nepřijatelné, aby se vláda rozhodla zvýšit výrobu radioaktivních odpadů, pokud nikde na světě není uspokojivě vyřešen problém nakládání s nimi. Navíc české obce, které úřady vytipovaly pro trvalé úložiště vyhořelého jaderného paliva, tento projekt odmítají.“ píše se ve výzvě, jejímiž signatáři jsou: filozof profesor Václav Bělohradský, spisovatelka Tereza Boučková, moderátorka Zuzana Bubilková, hudebník a spisovatel Jan Burian, hudebník, publicista a překladatel Jiří Dědeček, bývalý ministr životního prostředí Ivan Dejmál, herec Jaroslav Dušek, herec, scénárista a režisér Arnošt

Goldflam, prezident České křesťanské akademie profesor Tomáš Halík, hudebníci Roman Holý a Jaroslav Hutka, fotografové a vítězové Czech Press Photo Ibra Ibrahimovič a René Jakl, spisovatel Ivan Klíma, filozof profesor Erazim Kohák, herec Pavel Nový, herečka Simona Postlerová, biolog profesor Dalibor Povolný, novinářka Petra Procházková, režisér Otakar Schmidt, herec Miroslav Šimek, dokumentaristka Olga Sommerová a herec Petr Vacek.

11. 2. 2004 odmítají úložiště zastupitelstva kraje Jihočeského a Ústeckého. Jediným krajem, který podobné usnesení nemá, tak zůstává kraj Vysočina.

14. 2. 2004 se koná v Kulturním domě v Pačejově-nádraží I. reprezentační ples Občanského sdružení Jaderný odpad – děkujeme, nechceme!

18. 2. 2004 jedná rada SÚRAO. Zastavení prací na programu není, nové zadání ze strany ministerstva průmyslu a obchodu také ne.

2. 3. 2004 je zveřejněno prohlášení představitelů 19 obcí z lokality Budišov a okolí (Oslavička, Hodov, Rudíkov, Budišov, Nárameč, Slavičky, Stropešín, Dalešice, Vladislav, Kramolín, Přeckov, Hroznatín, Pyšel, Koněšín, Tasov, Oslavice, Baliny, Kamenná a Třebenice). Jeho signatáři odmítají jakoukoliv další spolupráci se Správou úložišť radioaktivních odpadů, žádají, aby byly veškeré práce, spojené s vyhledáváním místa pro vybudování hlubinného úložiště vysoce radioaktivních odpadů na území jejich obcí trvale zastaveny a lokalita Budišov ze seznamu vhodných lokalit vyškrtuta, podporují návrh novely takzvaného atomového zákona, tak, jak byl předložen skupinou senátorů dne 6. 1. 2004 a žádají kritické přehodnocení dosavadní vládní koncepce nakládání s radioaktivními odpady ve prospěch jiných řešení, než je vybudování úložiště kdekoliv na území České republiky.

Jiří Horák

Otázky navržené k rozhodnutí referendem:

- 1) Souhlasíte s tím, aby bylo na území obce Budišov (Nárameč) vybudováno hlubinné úložiště vysoce radioaktivních odpadů a vyhořelého jaderného paliva?
- 2) Má zastupitelstvo obce Budišov (Nárameč) při výkonu samostatné působnosti využít všech zákonných prostředků (zejména z titulu schvalovatele územního plánu, účastníka správních řízení a vlastníka nemovitostí), aby stavbě hlubinného úložiště vysoce radioaktivních odpadů a vyhořelého jaderného paliva zabránilo?

Budišov	Otázka č. 1		otázka č. 2	
	ANO	NE	ANO	NE
počet hlasů	64	436	430	70
procenta	12,0	81,8	80,7	13,1

Hlasujících celkem 903, účast 534, to je 59,1%. Neplatných hlasů 34, to je 6,2%.

Nárameč	Otázka č. 1		otázka č. 2	
	ANO	NE	ANO	NE
počet hlasů	11	199	192	18
procenta	5,2	94,8	91,4	8,6

Hlasujících celkem 297, účast 213, to je 71,7%. Neplatných hlasů 3.

DĚKUJEME VŠEM HLASUJÍCÍM

Masopust

Letošnímu masopustnímu průvodu, i přes rozbředlý sníh, přálo počasí. Masky se před obecním úřadem začaly scházet 14. února před 13.00 hod. Později se ukázalo, že se letos pod nimi vedle žen, které průvod každoročně organizují, skrývalo i několik mužů.

Během cesty Budišovem na průvod čekalo ve většině domů pohoštění a odměnou všem byla řízná dechovka, při které se na ulici tancovalo.

I tentokráte bylo cíle putování – restaurace U Kazdů – dosaženo a následnou veselíci vyvrcholilo zdařilé odpoledne.

Karel Pavlíček

Hejtman kraje Vysočina v Budišově

Ve středu 10. března 2004 zavítal do mikroregionu Horácko hejtman našeho kraje Ing. František Dohnal. První jeho kroky vedly do Budišova, kde ho po krátké prohlídce obecního úřadu čekalo seznámení s projektem Bono publico a navazující Horáckou vesnicí přímo od jejich autora Ing. arch. Marka Řičáře. (Naši občané se s těmito projekty mohou seznámit na obecním úřadě a v příštím čísle Budišovského zpravodaje, kde budou představeny.)

Pan hejtman poté zavítal i do budišovského zámku, kde po prohlídce sály tereny, zámecké kaple a dalších sálů mohl vidět i zoologické sbírky Moravského zemského muzea. Pózování u tzv. „ministereských“ medvědů odolal, doprovázející ho tisková mluvčí kraje Radka Burketová však ne.

Zámecký park a stavby v něm musel představitel kraje zhlédnout z oken zámku, neboť vzhledem k jeho obutí napadlo den předtím příliš mnoho sněhu. I místo pro Horáckou vesnici bylo záhodno vidět ze silnice ke Kundelovu. Představitelé obce ještě návštěvu zavedli ke škole k prezentaci prostor pro zamýšlenou školní a veřejnou jídelnu, víceúčelové hřiště i kotelnu na biomasu.

Po obědě pak byla na programu prohlídka kostela. Další bod programu – výstup na věž – se však neuskutečnil pro malou viditelnost a oprávněné obavy ze sněhových závějí na ochozu.

Kostel přivítal krajského hejtmana i v Koněšíně, kde mu pak na obecním úřadě arch. Řičář představil projekt Horácké moře. I zde však odpadla prohlídka prostor vhodných k letní rekreaci pro momentální vhodnost týchž pro rekreaci spíše zimní.

Pan hejtman projevil o všechny představené mu projekty zájem a přislíbil pomoc kraje všem aktivitám obcí Budišov a Koněšín i celého mikroregionu Horácko.

Ladislav Dokulil

Zleva Ing. František Dohnal, hejtman kraje Vysočina, Radka Burketová, tisková mluvčí téhož kraje, Hana Žáková, starostka Koněšína a místopředsedkyně sdružení Horácko – ekologický mikroregion, Josef Vít, předseda MO KDU-ČSL, Ladislav Péťa, starosta Budišova, Petr Piňos, místostarosta, Ing. Ladislav Dokulil, místostarosta, Alois Komínek, místostarosta Rudíkova a předseda mikroregionu, Ing. arch. Marek Řičář, autor projektu Bono publico, Rudolf Matoušek, místostarosta Budišova, Jiří Bažant, Atelier Habitat...

... a budišovští znají své představitele všech úrovní samosprávy.

Pravdu musí najít člověk sám, ale láska svým zrozením a podstatou jest zjevení, zázrak, dar, ba jako předurčení, které však člověka odnikud netisní. Slova (a všechny pravdy tohoto světa) jsou ještě máváním křídel; let lásky jest viditelný, ale neslyšný.

Jakub Deml

Z HISTORIE

Čtyřicet let činnosti základní organizace Českého svazu chovatelů v Budišově

Předem se chci omluvit všem, kdo tento zpravodaj budou číst, že v mnohém budu opakovat fakta uveřejněná v Budišovském zpravodaji č. 3/2001.

K založení organizace došlo 15. března 1964. Prvním předsedou byl přítel Havlík, známý chovatel českých staváků sedlatých a francouzských beranů. Již v roce 1967 se konala první výstava drobného zvířectva v Budišově za sokolovnou. Další výstava následovala v roce 1969. Následovaly výstavy konané v budišovském zámeckém parku, mezi nezapomenutelné se zařadila výstava konaná v zámecké aleji v roce 1980. Od roku 1982 došlo k přesunutí výstav za Škarkovu zahradu. Zde se výstavy konaly až do roku 1985.

V roce 1982 došlo k zakoupení pozemku (v místech nynějšího areálu). Po oplocení areálu se začíná s výstavbou výstavní haly. Na stavbě bylo odpracováno přes tři tisíce brigádnických hodin. O koupi pozemku a následnou stavbu se nejvíce zasloužili přátelé Klíner, který v té době zastával funkci předsedy organizace, a Škarek, jednatel organizace. V roce 1987 byl areál dokončen a slavnostně otevřen soutěžní výstavou O pohár Vysočiny okresů Jihlava, Třebíč a Žďár nad Sázavou. Tato soutěžní výstava se do budišovského areálu vrátila v roce 1995.

Tradice výstav byla přerušena pronajímáním areálu a k jejímu obnovení došlo až při budišovské pouti v roce 2003. Ohlas na tuto výstavu byl velký, o čemž svědčí i přes 800 návštěvníků, kteří ji zhlédli.

Činnost organizace v průběhu let nespočívala jen v pořádání výstav. Každoročně se konaly zájezdy na chovatelské výstavy i jinam a při této příležitosti docházelo k návštěvám zámků, hradů, vinobraní a příležitostných kulturních akcí.

K získávání odborných znalostí se konaly besedy a stolní oceňování zvířat. Na tyto přednášky jezdili do Budišova známí posuzovatelé, jako např. prof. Miller, ing. Sekanina, MVDr. Harnach, přítel Podrážka a jiní. V této době se naše organizace mohla chlubit špičkovými chovateli zvířat. Mezi významné společenské akce je nutno zařadit i chovatelské plesy, které byly hojně navštěvovány a konaly se v obcích Kamenné, Mihoukovicích, Budišově, Hodově, Nárámči a v Rudíkově, odkud byli jednotliví členové.

V průběhu let se do organizace hlásilo stále více členů. Jejich nejvyšší počet byl 151, a to z 23 okolních obcí. Bylo to v době, kdy organizace patřila k největším na okrese. Ze zakládajících členů jsou dodnes členy např. Ladislav Pospíšil z Budišova č. 63 a Vladimír Musil z Kojatína.

Kromě holubářů, králíkářů a drůbežářů se v organizaci našlo hodně členů, kteří chovali ovce a kozy, především kozy v kontrole užitkovosti. O tyto, jak jsme říkali „zozaře“, se staral přítel Pavlíček, který byl, mimo jiné, i špičkovým chovatelem angorských králíků.

Velkým svátkem pro všechny byl výdej krmiva, kterého byl v té době nedostatek, a tak po dvě soboty za sebou Budišovem jezdili lidé s kárkami do skladu v lihovaru pro pár kilo. Po roce 1989 se krmení přestalo dávat, starší chovatelé umírali a mladí o chovatelství ztráceli postupně zájem. Díky tomu se členská základna snížila na 25 členů. Úspěch výstavy v roce 2003 se projevil i v zájmu šesti mladých chovatelů o členství.

Několik členů organizace je též členy speciálních klubů a se zvířaty se zúčastňují vrcholných výstav v celé republice a zahraničí. Na těchto výstavách dosahují špičkových ocenění zvířat, jako národní šampion, evropský šampion apod. Dva členové organizace jsou nositeli nejvyššího svazového vyznamenání I. stupně a další čtyři jsou nositeli vyznamenání II. stupně.

V letošním roce v rámci oslav 40. výročí založení naší organizace bylo s okresní organizací dohodnuto, že se výstava O pohár Vysočiny bude opět konat v Budišově. Pro členy organizace to znamená obnovení nátěrů oken na areálu, dokončení pokladny, nátěr klecí a zhotovení nových podlážek pod ně... Pokud se nic nepředvídaného nestane (nákaza apod.), výstava se uskuteční o letošní pouti.

Do budoucna si přejme, jen ať zdraví všem slouží a pracovní elán ať členy neopouští.

Josef Dobrovolný, předseda organizace

Z archívu rodiny Němečkovy

Budišovské rybníky

Rybníkářství dosáhlo svého největšího rozvoje ve středověku, když křesťanské náboženství zavedlo čtyřicetidenní dobu postní a když bylo také neúprosně dbáno toho, aby stanovené posty byly dodržovány.

Již Karel Veliký († 814) nařídil všem komorním statkům, aby každý z nich měl rybník a potřebné nádrže, aby císařský dvůr mohl býti dostatečně zásobován rybami. Nejvíce rybníků bylo zakládáno poblíž klášterů.

V našich zemích hlavně císař Karel IV. († 1378), jenž vůbec velmi podporoval zemědělství, zakládal i hojně rybníky – ut regnum nostrum piscibus et vaporibus abundaret“ – aby naše království oplývalo nadbytkem ryb a vláhy, výparů, jak výslovně praví v jednom svém nařízení. A zakládání rybníků bylo také proto tak hojné, že dalo vznik zvlášť kvetoucí živnosti – rybníkářství.

Karlův synovec, moravský markrabě Jošt, po vzoru svého strýce rovněž podporoval rybníkářství.

Také jeden z nejbohatších panských rodů v zemích českých, jakými byli páni z Pernštejna, měl své bohatství právě z rybníkářství. Vilém z Pernštejna († 1520) sám o tom jednou vyprávěl a potvrdil mezi jiným, že jeho bratr získává z rybníků, které má v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, ročně více než 30 000 zlatých, což bylo na tehdejší dobu bohatství veliké. Rybníkářství ovšem při malém nákladu provozním a veliké spotřebě ryb bylo vskutku velmi výnosným odvětvím zemědělského hospodaření.

V pozdějších dobách spotřeba ryb značně upadla, v různých válkách bylo nejvíce potřebí chleba, aby se zamezilo hrozičímu hladu, zemědělství se obracelo stále víc a více

k obilnářství, přišly i brambory, hledána stále více vhodná půda, rušeny rybníky, po kterých zůstávaly jen rozvalené hráze, anebo zmizely úplně a jedinou památkou na ně jsou pak dnes pouze jejich názvy, jež zdědily různé polní tratě, na nichž rozlévaly kdysi svoje vody zaniklé již rybníky.

Bylo tomu asi tak všude a stejné poměry můžeme dobře sledovat i v Budišově u Třebíče. Tamní Českomoravská vysočina byla dlouho pralesem a teprve snad někdy v 10. století počaly se jednotlivé její kraje osidlovat.

V Budišově samém první sídliště bylo dle všech známek v místech nynějšího kostela a kolem něho rozloženého hřbitova, na němž se našly stopy po žárovištích a popelnicových jamách. Byla to sice vyvýšenina, z níž byl přehled k jihu, východu i západu, na sever se prostíraly daleko lesy, „brda“ – dle toho se jmenuje ještě dnes lesnatý kopcovitý útvar na severu od Budišova Brca – ale toto místo samo bylo málo chráněno před eventuelním vpádem nepřátel. Proto již asi v 13. až 14. století zbudovali si páni z Lomnice, tehdejší majitelé Budišovska, opodál na východ v údolí umělou vodní tvrz. Bývala na místě, kde je dnešní zámek, a obehnali ji vodním příkopem, který ještě dnes je patrný okolo zámku. Poněvadž Budišov potoků a tekoucích vod má poskrovnu, musili se majitelé tvrze postarat o nádrže, rybníky, z nichž by mohli v případě nepřátelského nebezpečí napustit obranný příkop potřebnou vodou. Již toto od počátku si vyžádalo v Budišově zakládání rybníků. Nad tvrzí byly vybudovány také hned čtyři rybníky, poněvadž nebylo možno pro nedostatek vhodného místa zařídit rybník větší. A jsou všechny čtyři dodnes v zámeckém parku: Zahrada, také U černé brány, kde bývala kdysi bažantnice, dále Horní Jeřábek, Dolní Jeřábek a Pivovárek, jenž měl jméno od zámeckého pivovaru, který byl však koncem 19. století zrušen a zbořen, aby bylo možno rozšířit zámecké nádvoří.

Od těchto rybníků někdejší budišovské tvrze se šíří takřka celý růženec i rybníků dalších. Hned počátkem směrem na východ byl zřízen rybník Dvorský, dnes už zaniklý a proměněný v louku, sahající směrem k panskému dvoru, kde končí zámecký park. Dále pod lihovarem ještě dnes je rybníček Kanál, bezprostředně pod ním pak Kuchyňka, nad níž bývala chmelnice, v další souvislosti pod panskou bedárnou k severu býval – dnes již zaniklý – rybník Chvalovský, pod ním v lesích pak je rybník Skalka, hned pod ní byl – dnes již zaniklý – rybník Motouz a z něho tekla voda do rybníka Mlýnského, pod jehož vysokou hrází se ještě dnes skrývá budova někdejšího mlýna Kundelovského, jenž však již od počátku tohoto století není v činnosti a slouží za obydlí panských zaměstnanců. V tomto mlýně se narodila r. 1822 matka věhlasného malíře Alfonse Muchy – Marie Malá – jako dcera tehdejšího majitele tohoto mlýna, jež se později provdala do Ivančic.

Do Mlýnského rybníka teče voda od západu z rybníka Nového, rozprostírajícího se za Zrádným kopcem, a rybník Nový přijímá vodu z malého rybníčka Hastrmánku, ležícího při hodovské silnici v lese na Brcích.

Vody všech těchto rybníků mají svůj spád do řeky Oslavy. Budišov sám – vlastně jeho pohoří Brca – je předělem vodním, poněvadž z rybníka na městečku tekoucí voda směrem na jih se vlévá zase do řeky Jihlavy a napájela řadu dnes již zaniklých rybníků: Hned u Budišova bylo to Jezírko, na jehož parcele je vystavena nová část městečka zvaná Na Jazírku, dále pak na západ směrem k Nárámči přibírá budišovský potůček vodu z rybníčku zvaného V Rybníčkách a také z rybníčku Němcova, ležícího u silnice

náramečské, a kdysi byly napájeny těmito vodami dnes již zaniklé rybníky v katastru náramečském: Zápona, Strýčinek, Topol, na jehož místě je dnes dvůr Topol, a tam také již přicházela voda z rybníků náramečských: Berného, Klenka, Gbeláčka, Gbela a Podstránského, které všechny jsou i podnes.

Vidíme tedy, že v nejužším okruhu budišovském v posledním století zaniklo ze 14 největších rybníků celkem 6 rybníků. a panství budišovsko-tasovské mívalo 39 rybníků, z nichž je už zaniklých celá polovina – 20 rybníků!

Za éry hrabat Paarů, kteří drželi Budišov od r. 1715 až do r. 1768, byl zámek a městečko Budišov vyzdoben různými uměleckými sochami, vytvořenými hlavně tehdejšími velkomezeříčským sochařem Alexandrem Jelínkem. Tak také v zámeckém parku – kromě četných jiných soch – byly po obou stranách schodiště hráze rybníka U černé brány postaveny dvě sfingy, – říkalo se jim všeobecně mořské panny, a pod zámkem v dnes zaniklém rybníce Dvorském na dvou zděných podstavcích ve vodě byly dvě sochy proti sobě na zadních nohách se vzpínajících koní. Po zrušení tohoto rybníka byly sochy i podstavce odstraněny a dány do základu silnice vedoucí kolem dvoru. Pod lihovarem pak u rybníka Kanálu byla zase ve křoví socha ležící ženy, již říkali hastrmanka. Byl to protějšek hned pod touto hrází v rybníce Kuchyňka se topící sochy pitvorné, trpasličí podoby se špidlatou čepicí na hlavě, nazývané hastrmanem. Tato socha však rok po roce víc a více prý mizela pod vodou a je snad ještě dnes tam někde zapadlá v bahně. Na hrázi pak rybníka Kuchyňka mezi několika starými štíhlými topoly stály dvě obrovské vázy s kyticemi kamenných květin. Ty v poslední době však byly přemístěny do parku před zámek.

A tak někdejší sláva budišovských rybníků pohasla. Nejen těch zámeckých, ale i okolních, když byly z poloviny vysušeny jejich vodní plochy. Již se nelesknou tak intenzivně v zářivých slunečních červánkách jako tehdy, když tu byl rybník nad rybníkem! Snad jen jejich vydědenci – hastrmani se plouží vodními strouhami slabých potůčků, skrývají se tam v trávě a sítině před zraky všetečných lidí – nebo prý je zahlédnete někdy za horkého letního poledne na rozvalené hrázi zaniklého rybníka, jak suchým stéblem trávy šimrají v díře cvrčka, nebo zase jiný prý si za letních nocí svatojanských u Zlaté lávky v Doubravě hraje se světluškami, a opět na podzim na vlhkých loukách a bažinách nese bludičkám světýlka na památku těch dušiček, které utopil, když ještě byl v plné aktivitě, kdy zde byl jeho rybník a v něm plno vody... – dnes však na jeho hastrmanovských toulkách voda mu nekape – ani ze šosu...

Ladislav Tvarůžek

„Za našich mladých let...“

Šokalova bábička přišla skát (stkát) přízovy niti, abe bela silnější z nich jedna nit. Sedí u přeslice, šlape pravó nohó stále stejně, pravidelně, jakobe jí k tomo dával někdo takt, práslica vrčí při tom klidně, jak najedené kocór, a bábička – šátek na černých ješče vlasech – chvílama hodí po vás svěma černéma vočima, – te vočí před nejakém tém pulstoletím mosele na mílo daleko každý srdce mládeńcovó zapalovat, jako sám – nedopóšćé milé Pánbůh! – hrom, anebo beste se v nich mohli utopit, – tak bele hluboky, – a bábička teda při tom vekládá:

„A ba, juž to není ani hezky, jak so stará! Det sem tak stará nigdá, jakživo nebévala, jak so teď! Milá bracho, dež se ti posadí vosumdesátka za krk, to už ale máš co noset! Ach, ano! V Čechách si zpívají:

*...za našejch mladejch let,
bejval svět jako květ,
bejvávalo dobře!*

Proč pak se to tak zpívá!?

Bože, za našich mladých let, co me sme se jenom nadře! Jakypak „dobře“? Tenkrát nebelo těch všelijakých strojů, jak só teď! Všecko se moselo udělat rukama!

Pohádke! Já na pohádke néso, nérači vekládám něco ze svého života, jak se já žila... No, je to všecko také vlastně jen pohádka!

Slóžila sem vod svých vosumnácti let v Nárámči – tam sem se narodila – u moc hodného hospodáři. Voba beli moc hodni lidi. Srce be beli s každém rozdělili. Jak to už bévá na dědině, je tam všecko decke spřízněny, a tak se říká každému „stréček“, nebo „tetinka“, ať už je z přízně vopravdo, nebo není. Tak me také nejnak, než „stréčko“ a „tetěňko“! A všici sme se nadřeli vod jara do zime a zase znova, den za dnem a dlóho do noci a časné z rána. Pět let sem u nich slóžila a za to dobo měli čtyrky pasačke. Pasačka nosila dříví do kuchyně, vodo, ale to sem mosela e já pomoct, dež toho belo víc potřeba pro dům e pro dobetek. Ale tenkrát nebele pumpe, jako ničkum só všade. Voda se tahala ze studně v potýnkách hákem. A za sucha nebévalo ani ve studňách vode, třebaže u dědine je pět velkých rebníků: Podstránské, Gbel, Gbeláček, Klenek a Jáša. To se potom vzala léta, jelo se s ňo do rebnika, nalilo se do ní vode, a tak se dvě až tři léte velile do studně, abe bela voda blíž. Nemoce že by mohle z toho bét, – ani nevím!

A s trávó?! To bela také větší práca, než je dnes! To se vzala veliká plachta – trávnicka, srp, nosívala sem i staró žlico, abech verépla nejaké mlíč nebo tak něco, a plachta mosela bét napěchovaná, abe to stálo za to, ani mne pod ňo vidět nebelo, dež sem šla dom. A při domě belo pořád práce dost a dost.

Na podzim, dež se Vedrale jablůška s polí, spravil se dobetek, přinesle sme do kuchyně s pude přeslice a přidlo se denodeně cely večere a dlóho do noci. Abe práce obévalo, stávale sme nekde e ve tři hodine ráno. Abesme nezaspale, lehle sme se vokolo stola na lavico, – i tetinka, jako hospodyň, si tam ustlala a ráno ve 3 juž se zasi přidlo dál. Večír seděli s nama také mužští, dělali lóčovy tříske, zpívalo se, – Me sme si při přadení zpívala –

*Předo, předo kódeličko,
nechoď za mnó, muj synečko,
až bodo přist len,
přid' pak každé den...!*

A přidlo se až do jara. Teprve koncem března se přestalo jak se říká:

Matička boží – prasličke složí...

A ve dne celó zimo se moselo mlátit. Cepama se mlátilo. Zase teda jen rukama. Kdepak přišla první mlátička se žentórem! A bela drahá. Trvalo to, než si jo nekdo kópil! A cepama sme mlátivale i tři, čtyři, – jen dež se mlátilo žito, bévalo nás pět. To mosela

e tetinka, třebaže měla malý dítě. Zabalila je do pliny, ovázala na záda, – a hajde do stodole!

A řezačka! Dneska, dež je na ňo řezačka, je to lehky! Ale tenkrát se řezala kosó. Sláma se cpala do truhlice, stréček do ní slámo vtačoval a já s pacholkem tahala za povříslu koso. Stréček hned poznal, jestli někdo polevuje si v práci a hned na něho volal: „Tahé, tahé, – ať to jde!“ A belo hodne řezání pro 16 kósků dobetka!

Z podzima také za večerů začalo draní peří. To se sešle žensky e mosky a děti vod sósedů na dračke. Dež se sedralo v jednom domě, šlo se na voplátko do druhého a tak dál. A dětím se vekládale pohádke a zpívale se také při tom.

Budišovské pan falář Bezstarostí decke v neděli po požehnání nás učil novy kostelní písničke a naša němlejší z nich bela, jak se v ní také zpívale:

*Raduj se všeco stvoření
z Krista Pána narození!
Aleluja! Aleluja!*

To sme zpívale néréši! A ale i světsky sme zpívale. Všelijaky. Také jedno:

*Ty máš, má milá malou –
malou lásku ke mně,
a já mám takovy velký –
velký kus cesty k tobě
přítul se ke mně bliž,
ať zlíbám Tvoji líc...*

No, a takovy všelijaky.

A dež přišel do dědine verglař a zůstal na noc, to sme se decke otrhle vod přídla a – hajdy – do hospode, kde nám mosel hrát, me tancovali a belo veselo. Běžele sme, jak sme bele. Jen dřeváke sme nechale pře dveřima, a tancovale jen tak v punčochách. Šak sme se jich také něco navespravovale! A bele betely, vlněny – žádný nejaky – pabučinke. Ale e tak bele furtunfurt díravý. Šak von stréček huboval: „To je dívka jedna! Plátno – to bude scit – ale abe přídla – to de réši tancovat!“ Ale bévale to jen nekdá.

Jináč sme se nocima necórale, Bůh ví, kade. Šak tetinka věděla, že se na mne může spolehnout, věděla, že dvůr je decke zamčené e kulňa – a já na to všeco bela moc vopatrná!

No, měli mě rádi a já je. Službě sem měla 16 zlatých a dostala sem 6 loket plátna kódelnyho, 4 lokte pačesného, 2 lokte tenkého. To kódelny plátno belo na podolke, strožoke, petle, ale k podolkum se odělale z tenkého plátna rukáve a bela z toho hned e mužská košila. Potom sem dostala žitny pohrabke na šátek na hlavo, pohrabke vovesny na zástěrko, pytel jablek mně zasázeli – belo z něho 8–9 pytlů, to mě stréček zavezl – se svéma – do Třebíče na rynek, prodale se tam – a zase sem měla z toho peníze. Také sem dostávala funt másla – ten stál tenkrát 25 grécarů, 1 litr mlíka, to belo za 6 grécarů, půl kope vajec, a také sem dostala čtvrtko pšeničnyho špicování. Belo to moc dobry! Maminka to doma přesila, z móke bele moc dobry koláče, a co zůstalo na sitko – dalo se kravě...

No tak. A není to dnes všecko jako nějaká – pohádka?... Pohádka z našich mladých let?!

Ladislav Tvarůžek

Sovětsí vojáci v Budišově 9. května 1945

Nově objevení budišovští legionáři

Pavlíček Josef, ruský legionář, osobní číslo 53 660

Narodil se 26. února 1890 v Budišově na Třebíčsku. Sourozenci se jmenovali Jan, František, Hedvika, Emilie a Karel. Otec František pocházel z Budišova, matka se jmenovala Marie, rozená Nováčková. Josef navštěvoval pět tříd obecné školy, před válkou pracoval jako obuvník a stal se členem národně socialistické strany.

Do císařské a královské armády byl odveden v roce 1911. Mobilisace v červenci 1914 ho zastihla v činné službě u 81. pěšího pluku v Jihlavě. I když to měl „za pár“, odjel na východní frontu hájit zájmy císaře pána. Ale ne na dlouho. Již 6. září 1914 u Zavadova (dnes polský Zawidów) si ho odvedli ruští vojáci jako jednoho z prvních zajatců. Pracoval v Olympském závodě ve Voroněžské gubernii.

K legiím se přihlásil 5. dubna 1918 v Penze a 20. května 1918 byl zařazen ke 2. rotě 8. střeleckého pluku Slezského. Koncem června 1918 se zúčastnil obsazování Vladivostoku. Smutným pohledem na širé moře se rozloučil s myšlenkou na brzký návrat domů a nastoupil zpáteční cestu na západ. V bojích u Nikolska Ussurijského byl zraněn (rozkaz 8. pluku č. 162/23 ze dne 13. června 1918). Poté se zúčastnil ještě dalších bojů proti bolševikům a v roce 1919 se podílel na ochraně sibiřské magistrály.

Z Vladivostoku odjel 6. června 1920 lodí M. S. Dollar (28. transport) a z kanadského Halifaxu odplul 17. července lodí Belgic. Po vyčerpání repatriční dovolené demobilizoval 25. září 1920 v Jihlavě jako střelec.

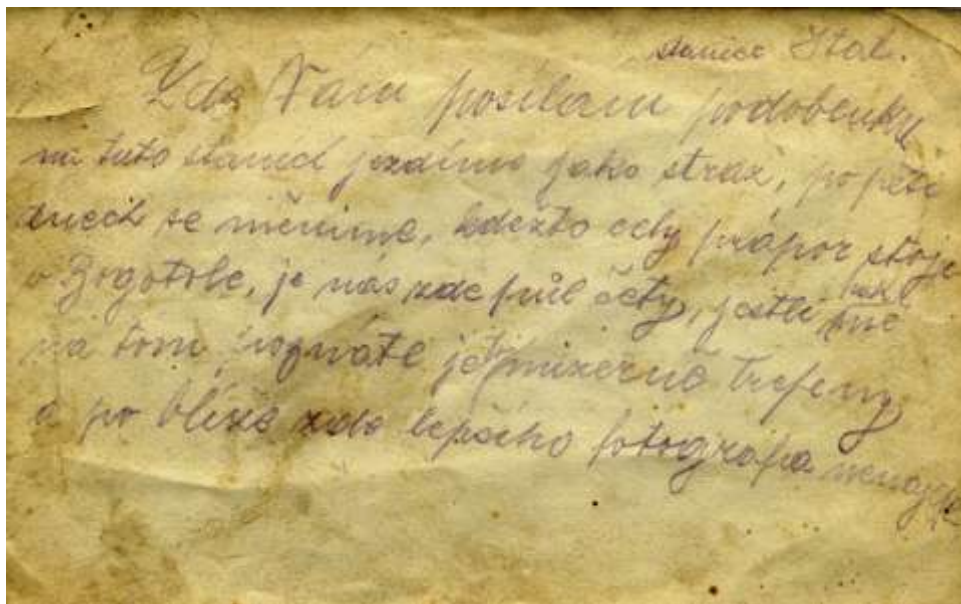
Josef Pavlíček se oženil 28. října 1924 s Magdalenou Holánkovou, rozenou Štěpánkovou (1895–1979). Narodila se v Rosenberku, z prvního manželství měla syna Vlastimila, který se narodil v Újezdě nedaleko Hustopeče. Pavlíčkovi žili v Rosenberku 80 (dnes MČ Brno-Chrlice, U viaduktu 20), kde se narodily ještě dcery Emilie (1925), provdaná Kosová, a Drahomíra (1932–1935).

Josef Pavlíček pracoval jako železniční zřízenec a stal se členem místní jednoty ČSOL v Tuřanech. Jeho fotografie se nachází na spolkovém tablu z roku 1931.

Zemřel ve věku nedovršených 54 let dne 29. prosince 1943 a byl pohřben na hřbitově v Tuřanech.

Josef Pavlíček – stojí 6. zprava

stanice Ytat.

Zde Vám posílám podobenku
na tuto stanici jezdíme jako stráž, po pěti dnech se měníme, kdežto celý prápor stojí
v Bogotole, je nás zde půl čety, jestli pak mě na tom poznáte je to mizerně trefeny
a po blížce zde lepšího fotografa nenajde

Klusáček Josef, ruský legionář, osobní číslo 70 959

Narodil se 25. února 1895 v Budišově na Třebíčsku. Měl šest sourozenců. Otec se jmenoval František a pocházel z Mihoukovic. Matka Marie, rozená Požárová, se narodila v Rozích na Třebíčsku. Před válkou pracoval jako rolník v Budišově-Mihoukovicích.

Do rakousko-uherské armády narukoval k 25. praporu polních myslivců a odjel na východní frontu. Ruští vojáci ho zajali 7. září 1915 u Ternopole. Jeho posledním místem v zajetí se stal Bobrov ve Voroněžské gubernii.

K legiím se přihlásil 9. května 1918 v Serdobsku a 15. května 1918 byl zapsán do stavu 7. roty 4. střeleckého pluku Prokopa Holého. V roce 1918 se zúčastnil bojů proti bolševikům u Penzy, Volky, Lipjag, Samary, Buzuluk, Nikolajevska a Kazaně. V roce 1919 ochraňoval sibiřskou magistrálu.

Klusáček Josef

vlasti, byl opět zapsán do stavu 7. roty 4. pluku. Obdržel Československý válečný kříž, Československou revoluční medaili a mezipojeneckou Československou medaili vítězství. Josef Klusáček nedemobilizoval, ale 5. srpna 1920 si podal přihlášku k další činné službě v československé armádě.

Dne 10. října 1920 byl povýšen na svobodníka. Hodnost desátníka získal 5. listopadu 1920, kdy byl přijat k další činné službě jako poddůstojník z povolání. Na četaře byl

Dne 16. května 1919 v Irkutsku byl 4. lékařskou komisí 1. střelecké divize uznán neschopným vojenské služby a určen k evakuaci do vlasti. Na lékařském nálezu č. 1704 je uvedeno kódové označení nemocnici IV – 16 – 63, to označovalo vážné srdeční onemocnění *Neurasthenia gratis Myokarditis*. Patrně pro toto onemocnění odmítl Josef Klusáček splnit bojový úkol – *odkázání se aktivního vystoupení proti nepříteli*, za což byl předán k diviznímu soudu, jak je uvedeno v plukovním rozkaze č. 560 ze dne 23. června 1919. Soud však nevynesl žádný rozsudek.

Od 20. června 1919 se Josef Klusáček léčil v nemocnici ve Vladivostoku a po dvouměsíční nepřítomnosti u své jednotky byl vyškrtnut ze seznamu pluku. Z Vladivostoku odjel 15. dubna 1920 lodí Titan (21. transport). Poté, co se vrátil vyléčený do

povýšen 24. února 1921 a současně byl přeložen k 5. československému horskému praporu do Ružomberku. O den později ukončil 2. kurz poddůstojnické školy s velmi dobrým prospěchem. K 25. pěšímu pluku v Banské Bystrici byl přeložen 5. července 1921.

Oženil se 4. října 1923 v Dobroči nedaleko Lučence. Jeho manželkou se stala Elena Rutkajová (1902–1984), která pocházela z Kotmanov u Lučence. Manželům se narodila dcera Helena (1932), provdaná Štolfová. Rodina se přestěhovala v roce 1937 do Holásek 247 (Tišíně 20).

Josef Klusáček se stal členem místní jednoty ČSOL v Tuřanech a v roce 1939 byl zvolen za člena výboru jednoty.

Po příchodu nacistických okupantů do naší země se Josef Klusáček jako příslušník Obrany národa aktivně zapojil do protifašistického odboje. Byl zatčen a v letech 1941 až 1943 vězněn v Kounicových kolejích v Brně.

Zemřel ve věku 77 let dne 26. května 1972 v Holáskách a byl pohřben na hřbitově v Tuřanech.

Děkujeme Miroslavu Kopeckému za svolení přetištění části textu z jeho knihy Občané tuřanské farnosti v zahraničním odboji 1914 – 1920, týkajícího se budišovských rodáků – legionářů.

Použitá literatura:

Kopecký Miroslav; Občané tuřanské farnosti v zahraničním odboji 1914–1920; Brno, 2003. Nakladatelství Šimon Ryšavý, Brno; Edice Brněnský legionář.

Z historie mlýnů – 2.díl

Pod Stropěšinským mlýnem u brodu přes řeku Jihlavku (později mostu), býval Hartvíkovický mlýn (nebo také Loupalův, později Fialův a naposled Kuchynkův mlýn). Hartvíkovický mlýn byl postaven nákladem vrchnosti pro mlynáře Jana a Jiřího Loupala v roce 1744. Roku 1789 byla přistavěna pila. Od roku 1809 působil na mlýně mlynář Jiří Loupal mladší, který u mlýna postavil dva kříže. První kříž z roku 1838, který stál před mlýnem, byl při napouštění přehrady přemístěn na louku k tzv. Hartvíkovické pláži. Druhý kříž z roku 1855 je v Hartvíkovicích před farou. Po smrti Jiřího Loupala prodala vdova po mlynáři mlýn za 3500 zlatých Josefu Fialovi. Po něm byl na mlýně jeho syn Josef s manželkou Terezií. Josef Fiala byl člověk podnikavý, pro větší pohon mlýna zakoupil lokomobilu (jednalo se o parní stroj) a zařídil sklad mouky v Náměšti nad Oslavou a Rosicích. Ve mlýně zařídil obchod se spotřebním zbožím. Po Josefu Fialovi celý majetek převzal v roce 1890 zřejmě jeho švagr Josef Krška. Po roce koupil mlýn Josef Kuchynka, mlynář z Rakšic. Po něm vlastnil mlýn syn Vincenc Kuchynka, který v době 1. světové války mlel lidem tajně a vystavoval se tím velkému nebezpečí. Zemřel v roce 1940 a od té doby se stala majitelkou jeho manželka Marie a ta nechala obytnou budovu přestavět a mlýn zakrátko předala synovi Rastislavovi, který byl posledním mlynářem na Hartvíkovickém mlýně. Mlýn byl poháněn turbinou a měl kamenné složení. Mlela se zde pšenice, žito, šrotovalo se obilí a dělaly se kroupy. V roce 1950 byl z moci úřední zastaven a v roce 1970 zatopen přehradou.

Loupalův mlýn

Pod Hartvíkovickým mlýnem býval u Popůvek mlýn Loupalův, patřící do katastru obce Popůvky. První písemná zmínka je o něm z roku 1643, toho roku koupil mlýn Panter po nebožtíku Melkusovi za 300 zlatých. Panter mlýn po roce prodal za tutéž cenu Mikuláši Škodovi. Potom o mlýně nejsou žádné zprávy až do roku 1717, kdy se uvádí, že se tam utopil Severin Loupal, syn mlynáře. Roku 1473 mlýn zakoupil Kristian Loupal za 500 zlatých. Činže činila 40 zlatých, vodné 4 zlaté, z polí a luk 6 zlatých, za vepře 12 zlatých a tabáční poplatek 10 krejcarů. Po smrti Kristiána Loupala byl mlýn prodán Františku Kabrdovi, který mlýn vyměnil za Koněšínský mlýn s Františkem Pružinou. Roku 1820 na Popůveckém mlýně byl Karel Helman z Třebíče, roku 1851 převzali mlýn Jan a Alžběta Helmanovi, kteří mlýn předali dceři Marii provdané za mlynáře Bedřicha Schneidera. V roce 1906 vyhořela mlýnice a už ji nebylo možné obnovit. Také jez na řece Jihlavce propadl zkáze. Bývalý mlýn Loupalův u Popůvek byl zatopen v roce 1970.

Dalešický mlýn

Dalešický mlýn

Slavětický mlýn

Pod Loupalovým mlýnem (nedaleko zříceniny hradu Čalovice) býval u Dalešic mlýn Dalešický nebo také Stejskalův, naposledy Davidův. Rod Stejskalů se na Dalešický mlýn přistěhoval v roce 1540 a držel se na něm do roku 1850. Davidovi se na mlýn přistěhovali okolo roku 1900. Poslední mlynář David ukrýval účastníky atentátu na Heydricha a v březnu 1943 byl uvězněn na Pankráci spolu s Potůčkem a Denemarkem a později byli všichni tři popraveni. Jeho žena byla dána do pracovního tábora, kde zažila mnoho hrůz a po válce se zbědovaná a vyhublá vrátila. Dalešický mlýn a pila od roku 1943 do provozu uvedeny nebyly. Mlýn byl poháněn Francisovou turbínou, na mletí měl válcové stolice. Pila stála při mlýně od pradávna, byla zastaralá jednolistová. Mlýn byl zatopen roku 1970.

Pod Dalešickým mlýnem býval u Slavětic a Kramolína Slavětický mlýn s pilou (také Drexlerův). První písemná zmínka o něm je z roku 1392. Mlynář Emanuel Drexler koupil mlýn v roce 1906. Josef Drexler byl posledním mlynářem. Mlýn byl poháněn Francisovou turbínou, pořízenou roku 1913, předtím vodní kolo na horní vodu. V roce 1921 byly pořízeny nové stroje (válcové stolice atd.). Mlýn byl zatopen v roce 1972.

Skryjský mlýn

Pod Slavětickým mlýnem byl u Skryjí (dnes Jaderná elektrárna Dukovany) mlýn Skryjský, nebo také Jeníkův, naposledy Padrtův. Někdy kolem poloviny 18. století vlastnil Skryjský mlýn Jan Josef Prinz, po něm jeho syn Antonín Prinz. Podle kroniky obce Skryje byli na mlýně dříve pánové Hakl a potom Kheisel. V roce 1860 Skryjský mlýn koupili od Svobodů Jelínkovi. Mlynář Josef Jelínek (* 1847) byl velký zemědělský a mlynářský odborník a vzdělaný samouk. Vlastnil velkou knihovnu a patřil mezi první

sběratele vltavínů na Moravě. Psal o tom i V. Nezval. Josef Jelínek zemřel roku 1931 a mlýn zdědil jeho synovec Jan Jelínek (* 1879), který byl profesorem Vysoké školy zemědělské a lesního inženýrství v Praze. Vlastnil i mlýn v Tasově. Jan Jelínek mlýn v roce 1932 prodal Bohumíru Padrtovi. Padrta mlýn dále modernizoval a v provozu byl do 50. let dvacátého století.

Skryjský mlýn byl poháněn Francisovou turbínou pořízenou roku 1881 Josefem Jelínkem. Byla to první turbína široko daleko. V roce 1972 byl Skryjský mlýn zatopen.

Pod Skryjským mlýnem býval u Dukovan a Mohelna „Horní mlýn dukovanský“. Stával kousek nad místem, kde je hráz přehrady. Okolo roku 1920 byl na něm mlynářem Jan Fryc s manželkou Anežkou. Poslední mlynář na něm byl Zlatuška a mlít přestal v padesátých letech. V šedesátých letech byl mlýn vykoupen a zbořen. Horním mlýnem dukovanským končí naše vyprávění o zatopených mlýnech na území přehrady Dalešické a Mohelské a my se můžeme vydat po vodě k bývalému dolnímu mlýnu u Dukovan zvanému „Havránek“, ale to až v některém dalším čísle Budišovského zpravodaje.

Čerpáno z: Vlastivěda moravská, Spis o mlýnech muzejního spolku v Kralicích, písemnosti p. Josefa Kafky z Rouchovan, vyprávění pamětníků.

Josef Mikulášek

Nepodceňujme ani blázna, neboť může to být jenom člověk, jemuž jazyk nestačí na to, co oko vidí.

Jakub Deml

Budišovské okénko

V sedmdesátých letech minulého století vycházelo Budišovské okénko. Pod hlavičkou „tiskového kroužku“ agitačního střediska je vydávali učitelé Miloš Vávra a František Horký, tisklo se na cyklostylu v Jednotném zemědělském družstvu Budišov.

Bylo samozřejmě poplatné době svého vycházení, ale můžeme jej považovat za jakéhosi předchůdce našeho zpravodaje. Koneckonců, je tak trochu roznětkou vzniku i Budišovského zpravodaje. Když se totiž jednalo na komisi pro kulturu a památky při obecním úřadě o tom, co by se dalo pro informovanost občanů udělat (internet byl u nás ještě v počátcích), připomněl tehdejší místostarosta MVDr. Mareček, že kdysi zde vycházelo jakési okénko a navrhl, zda by nebylo možné zkusit vydávat něco podobného.

No, a od té doby vycházíme.

Dnes sice nemůžeme srovnávat téměř stostránkový časopis s dřívější informační tiskovinou, ale musíme uznat, že Budišovské okénko bylo Budišovskému zpravodaji nepochybně inspirací, třebaže dnes již jdeme svou vlastní cestou.

Zde otiskujeme pro ilustraci první stranu Budišovského okénka číslo 2/1970. Omlouváme se za menší čitelnost textu, ale z předlohy, kterou jsme měli k dispozici, se víc získat nedalo.

Budišovské občenko

Vydává tiskový kroužek agitáčního střediska v Budišově a Třebíči na vidění Miloslava Vávry. Za redakcí odpovídá František Horký.

Před volbami

Konečně po jedniletém období činnosti KSV, OKV, KIV byly vyhlášeny vládou republiky nové volby na dny 26. a 27. listopadu 1971. Ve všech organizacích sprostředkovaly výbory souhrnné výkony a své práci pro občany. Někde byla činnost velmi dopředa, jinde chudší, nasmahoucí se pochlubit snahou a pochopením pro rozkvět jim ověřených oblastí. Zároveň a hodnocení činnosti byly vypracovány nové volební programy národní fronty. V nich je podrobně naplánováno, že v příštích pěti letech se má vybudovat pro lid naší republiky.

Tak se stalo i v našem městečku a odlehlou částí Kihoukovicemi. Vyzkoušeli o činnosti vyjádření jen dvě poslanecké skupiny, které přišly z okraje městečka a ke spokojenosti občanů. První z nich je úprava náměstí před poštou a kavárnou. Každý kdo přijde do Budišova je mile překvapen zelenými trávníčky a krásným zvoněním ráků, které jsou obzvláště příjemné.

Na stavbu předložený všechny stroje JED ze městečka. Vedení JED obce jistě včetně pro to, aby naše městečko bylo místem klidu a krásy. Na druhou akci děkují občané Kihoukovic KSV s předsedou Valentinem Suchánkem, že jim byla provedena kanalizace, asfaltová silnice a osvětlení, jak o tom píše v časopise. Použita robotková, traktoristka a skupina JED. Splnili nám naše nejjádoucíjší přání.

Podíváme se na spíše jednotlivých akcí, které KSV Budišov vybudoval pro zlepšení životního prostředí našich občanů:

kanalizace několika částí obce v délce 1500 m v hodnotě	1500	50.000 Kčs
chodníky a asfaltové komunikace	150	50.000 "
vybavení a přestavba vodní nádrže v Budišově	150	150.000 "
vyběhové osvětlení ulic	150	100.000 "
vybavení budov KSV	30	30.000 "
vybudování okrasných parčíků	60	60.000 "
údržba komunikací různými lesy	70	70.000 "
oprava a čističní veřejných studní	20	20.000 "
zlepšení prostředí klau	20	20.000 "
oprava a vybalení vodních nádrží v Kihoukovicích	15	15.000 "
vožárna pro hřbitov	12	12.000 "
Celkem		1.087.000 Kčs

KSV zajistil odvěšení popela, dodávka plynu a jiné menší prospěšné akce. Napodpřilo se mu registrovat vhodné stavební místo a na něm postavit tolik potřebný občasný dům. Ve šesti nové poslance. Budišov si toho zasloužil, že jen a výhledem celkové tržby položí za rok 1970, které utrhly 2.377.130 Kčs, a chvilu 9 obcí, 3 obcí a v 1973 s 30 chatami u Ryšolana.

Z KULTURY

Jak jsem prohrál v DO-RE-MI

Jednoho dne jsem učinil nerozvážnou sázku s jednou mou známou, že se přihlásím do této populární soutěže. Toto rozhodnutí jsem ale učinil na základě jejích nehezkyých poznámek o tom, že, cituji: „...na televizi se nedá dívat, jsou tam hrozné pořady, do milionáře se člověk nedovolá a to Doremi (pravila opovržlivě), tam zpívají samí blbci“.

Když jsem ji vyzval, ať se tam přihlásí také, že by pozvedla úroveň pořadu, odvětila, že to tedy nikdy (!), a že ani já bych se tam nepředváděl. Neznala mě! No, a sázka byla na světě. Napsal jsem tedy do Novy dopis a čekal více než rok. Když už jsem si myslel, že se to nepodaří, zavolali mi z Novy, zda o to mám ještě zájem a ať pošlu kazetu s písní, kterou jsem si vybral. Zvážil jsem své pěvecké schopnosti, vyloučil rychlé písně typu rokecu, vzpomněl si na dávné účinkování v pěveckém sboru ZŠ Budišov vedeného panem učitelem Špakem a vybral jsem si krásnou píseň z filmu Kristián. Poslal jsem do Prahy noty a zase čekal.

Ve filmu z první republiky ji zpívá vzorový gentleman Oldřich Nový. Nejdříve do ouška krásné Adině Mandlové, když ji svádí v Orient baru, aby na závěr totéž opakoval své zkrásnělé choti, kterou skvěle zahrála Nataša Gollová. Dostal, co mu patří! Stejně jako i já po účinkování...

Píseň se jmenuje „Jen pro ten dnešní den stojí za to žít“ a myslím si, že je nejen hezká, ale i poučná. Kéž bychom se podle ní řídili! V podstatě nám radí, abychom plně využívali každíčký den, který nám byl darován. Je fakt, že tímto moudrým textem Mistr Nový očaroval obě dámy, což se mně už v Doremi nepodařilo.

Ale mezitím ještě následoval podpis asi desetistránkové smlouvy s Novou, ve které mě honosně titulovali „umělcem“ a že se zavazují vytvořit „umělecké dílo“ za honorář 1500 Kč hrubého, cestovné se neproplácí a nesmím po dobu půl roku vystupovat v žádném podobném pořadu. Což jsem rád podepsal.

Takže asi po roce a půl jsem jel do Prahy na Barrandov do televize Nova. Natáčení probíhalo poklidně, od 16 do 22 hodin. Nikde žádný zmatek, celá naše skupinka byla pod „dohledem“ laskavé pomocné režisérky. Nejprve jsme si poslechli připravenou hudbu, pak s hudebním režisérem zazpívat, pak znova a znova, potom už tam na chvíli usadili porotu (šarmantní a holohlavý Jan Přeučil s kloboukem a vtipný Václav Vydra, trochu při těle zpěvačka Hanka Křížková), kteří nás pozorovali a vymýšleli, co při ostrém natáčení provedou. Pak pauza na občerstvení a „upravení“ obličejů, odněkud od Mělníka přivezli 2 autobusy s publikem a jelo se na ostro!

Rozhovory s Pavlem Trávníčkem a Sabinou Laurinovou (mimochodem, je velice něžná, přátelská až tichá) se dělaly bez přípravy. Po zpívání mě zpovídal Pavel Trávníček, po kterém dramaturgyně chtěla, ať hovoříme „po brněnsku“, tedy brněnským hantecem, který se jí líbí. Prý to oživí pořad. Jenže to on odmítl, že sice v Brně studoval JAMU, ale to už hodně dávno a kdesi-cosi... Prostě ne!

Není to jen pěvecké klání, ale i zajímavé nahlédnutí do profesionálního zákulisí populárního pořadu. Porota i oba konferenciéři se s námi přátelsky bavili, ve vedlejších

ateliérech se točily další pořady – Tele-tele, Karel Šíp s pěvecky talentovanými dětmi, které tam nezřízeně litaly po chodbě. Prostě hezká zkušenost.

Byť jsem prohrál odměnu a neúmyslně zamlčel, že jsem se narodil v Budišově (což nikdy nedělám, ale co mě někteří rodáci vyčítali), v něčem jsem se trefil. Moji písničku si porota zazpívala jako závěrečnou píseň. No, a za další 3 měsíce se to konečně vysílalo do domácností.

A co mě překvapilo? Jak moc lidí, tedy mých známých, se na ten „blbý“ pořad dívá! Ono kritizovat se dá všechno, ale nést svou kůži na trh, to už je jiné kafe. Takže neváhejte a přihlaste se, vždyť je tolik možností... Rád vám poradím.

Ing. Rostislav Tesař, rodák z Budišova

Návraty do našeho kraje

Každý člověk, obzvlášť starší, se často a rád alespoň ve vzpomínkách vrací do dob svého mládí. Stejně tak – byť zprostředkovaně v krásné literatuře – vzpomíná spisovatel Lubomír Man na krásné prázdninové dny prožité v Budišově u příbuzných i na dva roky v budišovské škole v osudových dnech naší republiky.

Lubomírův otec byl budišovský rodák, vynikající sokol a cvičenec. Se svou rodinou žil v Záblatí u Bohumína. Syn vystudoval Filozofickou a Pedagogickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně a stal se středoškolským profesorem tělocviku a angličtiny. Působil na školách na Ostravsku (mimo jiné i na Vysoké báňské), kde ostatně bydlí dodnes. Vedl své žáky k sportu, turistice a lásce k přírodě. Psaní knih se stalo jeho koníčkem: psal knihy pro ty, se kterými trávil nejvíce času – pro naši mládež.

Již v první knize *Vysoký cíl* (Profil, Ostrava 1973) prosvítají Manovy budišovské vzpomínky alespoň v názvu místa, kam odjíždějí jeho hrdinové na letní tábor; lokalita důvěrně připomíná okolí rybníku Pyšelák: „K ránu dorazil vlak do Budišova, výprava vystoupila z vagonu a vyrazila k tmavým lesům...“ Pak následují další knihy, které jejich autorovi přinesly skutečnou proslulost: ukázalo se, že Man není jen sportovec, ale že se jeho filologické školení a nesporný slovesný talent projeví v tvorbě dobré literatury, která byla nejednou oceněna literární kritikou. Zejména jeho důvěrná znalost sportovního prostředí a tomu odpovídajícího jazyka, svižnost a přirozenost dialogů, schopnost vytvářet děj a vést příběh pod neustálým napětím, které je násobeno dělením textu na drobné kapitoly s přílehlavými názvy, se staly charakteristickými znaky jeho rukopisu. V každé knize je nějaká výrazná idea a tendence, ale je vždy umně skryta v houšti děje: to přitahuje právě ty čtenáře, jimž jsou Manovy knihy vlastně určeny.

Po prvotně vydal autor ještě romány *Hurá do poháru* (1975), *S devatenáctkou do Bernu* (1976), *Čekání na rychlou stopu* (1980), *Jak vyhrát pomerančovou mísu* (1995), *Sen na dosah* (1999) a zatím poslední *Hrrr na ně!* s podtitulem Dobrodružství mladých fotbalistů (LIBREX - nakladatelství pro děti v Ostravě, Ostrava 2003) – děj autor umístil do Třebíče.

Jistěže Manovy knihy nejsou jen dobrým slovesným uměním a atraktivní četbou: ukazují mladým lidem cestu k vrcholným výkonům, ale i mravní rozměr lidského života. Znalec sportu, kdysi člen reprezentačního mužstva Československa ve skoku dalekém, držitel druhého místa na světových kongresových hrách v Praze je také dobrým a

uznávaným spisovatelem: o to více těší budišovský aspekt jeho díla. I když se časy mění a my se měníme v nich – jak říkali staří latiníci – a mění se tedy i mentalita mládeže, Manovy knihy jsou stále oblíbené a čtenářsky úspěšné.

Knihy Lubomíra Mana vyšly v nakladatelství LIBREW, Raisova 6, 709 00 OSTRAVA-Mariánské Hory.

Miloslava Pospíšilová

Z BUDIŠOVA

Majitelům pejsků

Vážení spoluobčané, na základě několika dotazů majitelů psů – jak to vlastně je s volným pobíháním psů po lesích a polích – Vás chceme seznámit s některými zákonnými ustanoveními, které nejsou široké veřejnosti dostatečně známé.

Dle platného zákona o myslivosti č. 449/2001 Sb., je podle § 10, odst. 1 zakázáno vlastníkům domácích zvířat nechat je volně pobíhat v honitbě mimo vliv svého majitele nebo vedoucího.

Jestliže se Vám pesek toulá nebo uteče, může ho v honitbě usmrtit (zastřelit) dle § 14, odst. 1, písm. e pouze člen myslivecké stráže a myslivecký hospodář, a to jen v případě splnění následujících podmínek:

Pes, který je mimo vliv svého vedoucího, musí být ve vzdálenosti nejméně 200 m od nejbližší nemovitosti sloužící k bydlení, včetně oplocení (netýká se chat), a musí pronásledovat zvěř (nevztahuje se na psy lovecké, ovčácké, slepecké, zdravotnické, záchranářské a služební).

Dále mohou tyto pověřené osoby usmrcovat toulavé kočky ve vzdálenosti větší než 200 m od nejbližší nemovitosti sloužící k bydlení (včetně oplocení).

Při své činnosti jsou tyto pověřené osoby povinny prokázat se průkazem myslivecké stráže, nebo mysliveckého hospodáře a nosit služební odznak. V případě usmrcení psa nebo kočky, jsou tyto osoby povinny o tom neprodleně informovat jejich vlastníka, pokud je známý, a sdělit mu místo usmrcení zvířete a popřípadě jej na toto místo doprovodit.

Z výše uvedeného vyplývá, že nikdo nemusí mít žádné obavy, že by mu někdo jen tak zastřelil jeho pejska. Doufáme, že všichni návštěvníci naší přírody v okolí Budišova v doprovodu svých pejsků se budou chovat tak, aby nezadali příčinu k nějaké nepříjemné události.

Možná tomu někteří nevěří, ale myslivcům jde hlavně o zachování naší přírody se zvěří, což nám někteří majitelé psů hodně ztěžují.

*za Myslivecké sdružení Budišov
předseda Milan Doležal*

Jaro

Tak už se nám do Budišova vrátilo z té daleké pouti časem a vesmírem. Královna Zima odletěla na sever a z jihu sem přiletěli stěhovaví ptáci.

Přiznám se, že jsem se nemohl dočkat a Jaro jsem vyhledal už na Vánoce. Tedy ve své knihovně. Je krásně vymalované (to knižní) od Karla Svolinského, je plné poetiky a moudrostí předchozích generací, jsou tam říkadla, pohádky a lidové písničky, které se váží k jaru. Cyklus „Český rok“, čtyři tlusté knihy se čtvero ročními obdobími, vydané už roku 1950.

Třeba přiletí i vlaštovky, o kterých jsme psali ve Zpravodaji už vloni, že nám jaksi ubývají. V roce 2003 byli tito ptáci vyhlášeni za „ptáky roku“, tedy ohrožení živočichové, stejně, jako člověk (?).

*Vlaštovičko, vítěj, do chléva nám lítej,
sednou spolu na latí, budou si štěbetati.*

Ten návrat jara tady probíhá od nepaměti, když sem do Budišova přišel žít člověk Homo sapiens a jako důkaz zde zanechal pazourkovité nástroje nalezené u kostela. Jednoduchým výpočtem lze zjistit, že tady dosud žilo 1600 generací našich předků. My se určitě máme lépe, to si přiznejme! Žádný strach z divokých zvířat, zimu jsme přečkali pěkně v teple u televize, jídlo nemusíme lovit, ale koupíme u Šabackých, pítí dostatek v místních hospůdkách, prostě pohodlíčko. Vodu netřeba nosit v kýblu od Kazdových nebo na městečku od Škarkových...

Horácko se ještě halí do zádumčivého oparu, ale kočičky už vykvetly, aby poskytly potravu zimou zesláblým včelkám. Jaro je symbolem lásky, země je odpočatá po zimě a čeká na pracovitě ruce sedláků a zahradníků.

*Jabka, hrušky, kadtátka,
bude toho plná zahrádka.*

Pole i zahrady budou lačně pít sluneční paprsky a budou sbírat síly pro budoucí úrodu.

*Hluboká brázda -vysoký chléb.
Kdyby nebylo oráče, nebyly by ani koláče.*

A než se dočkáme léta, přečkejme duben, který prý dle starých pranostik zajistí bohatou úrodu. Život je řeka, která se nezastaví, jinak by se v té chvíli stala mrtvolnou tůň.

Hodně-li duben větrem duje, stodola se pak naplňuje.

Žasneš nad silou přírody, se kterou se každým rokem obrozuje. Opakovaně, nekonečně.

*Hej, sedláku, sej,
Jak nebudeš orati, budeš za rok žebrati...*

Nechme vstoupit sílu jara do našeho těla i duše, načerpejme z přírody její věčné tajemství, to mystérium zrození nových životů...

Ing. Rostislav Tesař

Rok se s rokem sešel...

Konec roku bývá vždy obdobím bilancování, a ačkoliv náš skautský rok začíná v září a vrcholí letním táborem, není na škodu se ohlédnout za tím, co nám přinesl loňský rok. Kromě pravidelných pátečních schůzek v naší klubovně jsme uspořádali i několik zajímavých a zdařilých akcí, které stojí za to zmínit a přiblížit Vám tím ve zkratce činnost našeho skautského střediska.

Jaro jsme zahájili pracovně. Ve spolupráci s obecním úřadem jsme se podíleli na úklidu černých skládek v okolí Budišova. Nevěřili byste, kolik nejrůznějšího smetí a harampádí vydalo okolí Budišova během jediného dopoledne. Bohužel, i když v naší obci funguje již několik let sběrný dvůr, bude nutné letos brigádu zopakovat, protože odpady se kolem Budišova hromadí ostošest...

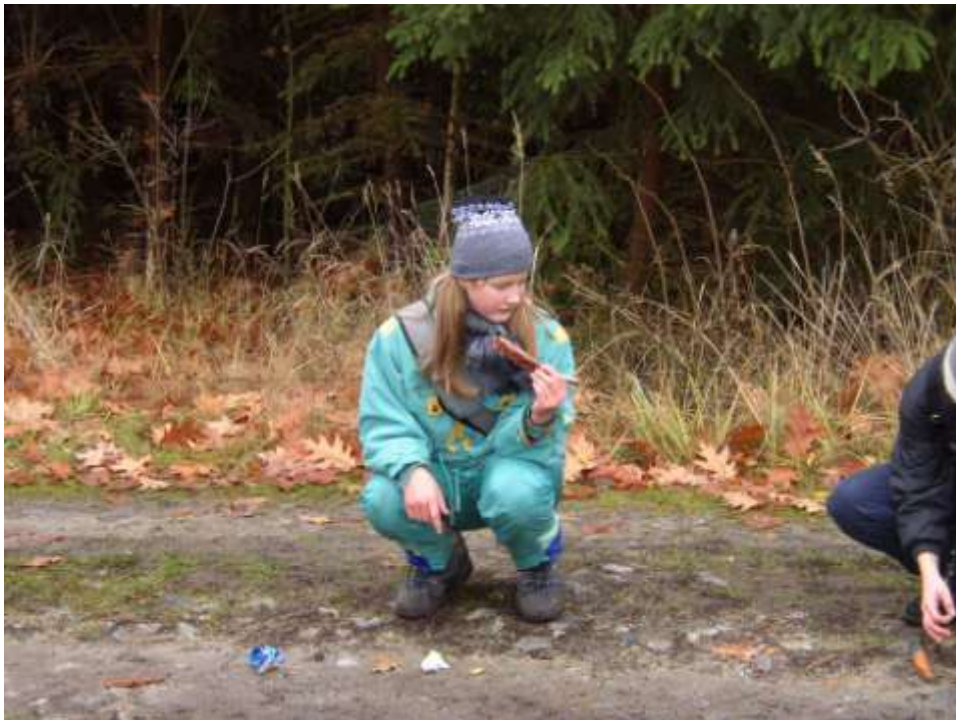

Nejvýznamnější jarní akcí je však pro nás každoročně *Svojsíkův závod*. Letos se konal v Třebíči na Hvězdárně a naše družiny se umístily těsně pod stupni vítězů. Dívčí hlídka, pod vedením rádkyně Ivy Bočkové, obsadila pěkné čtvrté místo, chlapecká hlídka, s rádcem Jirkou Rybníčkem, se umístila na pátém místě. Ačkoliv se hlídkám nepodařilo obhájit pozice z předchozího ročníku, kdy postoupily do krajského kola, snažily se ze všech sil a nemusely se za své výsledky stydět.

Poslední významnější akcí před prázdninami byl *nultý ročník Budišov Petanque Open*. Přestože tento sport je v našich končinách opravdovou popelkou, sešel se až překvapivě velký počet účastníků z řad našich spoluobčanů a myslím, že se nám turnaj vydařil. Vítězství si nakonec odnesly Jana Hladká a Radka Štolová. Všichni doufáme, že se letos podaří navázat dalším pokračováním a vznikne nám v Budišově zajímavá tradice v netradičním sportovním odvětví.

O prázdninách přichází každoročně vrchol naší celoroční činnosti – *letní prázdninový tábor*, o kterém jste se mohli dočíst v minulém vydání Budišovského zpravodaje.

Z podzimních akcí se musím zmínit o dvou výpravách do okolí Budišova. V listopadu jsme, i přes nepřízeň počasí, vyrazili přes Brdca směrem k Nářamči. Cestou jsme si vyzkoušeli skautské dovednosti, zahráli několik her pro pobavení, při kterých pěkně vyhládlo. Tak se dostalo i na buřty a horký čaj z kotlíku. Ani letos pak nechyběla tradiční vánoční odtučňovací výprava, tentokrát do okolí Kundelova. I zde se vařilo v kotlíku a hrály hry, například hon na medvěda. Cesta zpátky se pak proměnila v kolektivní koulovačku.

Konec roku bývá vždy věnován vánočním besídkám. Ani u nás tomu není jinak. Skautky a skauti z družiny Zeber si již připravují svoji besídku sami, nachystají chlebičky a jednohubky, nasmaží kapra a nazdobí stromeček. To vše za vydatné pomoci Ley Rybníčkové.

Ta letošní se jim opravdu vydařila. Stoly se prohýbaly pod tíhou jídla, nadílka byla opravdu bohatá a nálada jedním slovem skvělá. Došlo i na tradiční, dnes již skoro zapomenuté, vánoční zvyky: pouštění svíček po vodě, hod pantoflem a lití oliva, které bylo nahrazeno voskem. Naši roveři a rangers pak svoji besídku pojali jako maškarní rej masek. Objevily se opravdu velmi zajímavé kreace...

Všichni si přejeme, aby se nám i letos, kromě dalších brigád na naší klubovně, podařilo uskutečnit co nejvíce výletů, výprav a podobných zdařilých akcí.

Chtěl bych touto cestou všechny, které naše činnost zaujala, pozvat mezi nás.

Scházíme se pravidelně každý pátek v naší klubovně. Jakmile nám to počasí umožní, přesuneme schůzky na hřiště do parku nebo na Věterák. O půl čtvrté začíná schůzka včlat a světlušek (jedenáctiletí a mladší), které vede Lea Rybníčková. Asi třicet špuntů, převážně prvňáčků a druháků, se seznamuje se základy skautských dovedností. Právě v tomto období se připravují na svoje první závody, učí se uzly, šifrovat, atd. Ale hlavně hrají spoustu her, vyrábějí strašidýlka, modelují z plastelíny nebo moduritu. V nejbližší době na ně čeká karnevalový rej masek, které si sami vytvoří. V pět hodin je střídají skauti a skautky (12–15 let) s vedoucími Janou Hladkou a Radkou Křížovou. Náplň jejich schůzek je rozdělena mezi hry, rukodělné práce a skautskou praxi. Poslední přicházejí roveři a rangers (15–18 let), které vede Martin Lisý.

Pokud máte zájem o další informace o činnosti Junáka v Budišově, můžete se obrátit na výše jmenované skautské vedoucí, popř. na vůdce střediska Ing. Milana Bočka a jeho zástupce Vlastimila Dvořáka.

O tom, jak naše plány nakonec dopadnou, se dozvíte zase za rok. Ale už v příštím čísle Budišovského zpravodaje se objeví další návrat do historie skautingu v Budišově, jak jsme slíbili v minulém čísle.

*Za středisko Junáka Budišov
Ing. Martin Lisý*

Lidé od Pyšeláku

Kouzla kraje zbylo dost pro všechny...

„To předpolí Vysočiny, do něhož patří Pyšelák, jsem si zamiloval, když jsem jezdil k Hodovu na chatu k rodině primariuse Janáčkova kvarteta Jiřího Trávnička. Pahorkatina zvlněná tak akorát, aby se při průjezdu kraje měnily scenérie jako na divadle, kde se lesy, pole a louky střídají v líbezném rytmu, kde není nouze o rybníky a rybníčky, kde se klikatí řeka a kde není lánu, na němž by nebyl klenot zátiší s bludným balvanem a borovicí nebo břízou. Tady někde mít chatu, byl náš častý povzdech. A když se nám to v sedmdesátém roce podařilo, byli jsme šťastni,“ vzpomíná Adolf Sýkora.

„Chata na pokraji borového lesa s pěkným výhledem, s dobrými sousedy a pohodlným příjezdem autem až před dveře, pár kroků ke studni nebo studánce a koupání v Pyšeláku ani ne sto metrů přes kopec. A lidé tu byli laskavější a ochotnější než v Brně a u Slabových v Míhounkovicích jsme byli jako doma. Prostě – byla to pohádka a my jsme v ní pobývali, jak to jen bylo možné, a hrozně jsme záviděli těm, kteří mohli v pohádce zůstat, když jsme ji museli opustit.

Když vichřice v létě 1984 poničila náš les, byli jsme zoufalí. Chtělo se nám plakat při pohledu na ten zelený hřbitov. V následujících letech jsme se radovali z každé větvičky, co se vynořila z vysoké trávy, a rok po roku jsme sledovali zázrak růstu lesa. A už je tam zase – dorostenec tolik očekávaný.

My jsme mezitím zestárli a na chatu jezdí už naše děti a děti jejich dětí. Generační obnova udělala své, některé sousedy ani nepoznáváme. Kolonizace katastru zahustila rekreační atmosféru na maximum, ale kouzlo kraje patří všem a zbylo ho tam taky ještě pro všechny dost. Tak se z něho těšme!“

Brněnský rodák houslista Adolf Sýkora (1931) byl v letech 1952 až 1993 sekundistou v Janáčkově kvartetu. Přesto, že koncertování s Janáčkovci v desítkách zemí pěti světadílů tvořilo podstatnou náplň Sýkorova uměleckého vyžití, významné místo v něm měla také sólistická činnost, zaměřená takřka výhradně na komorní hudbu a společná koncertní vystoupení s pianistkou Jiřinou Kolmanovou. Odborníky zaujalo, že těžiště repertoáru této dvojice tkví především v komorní tvorbě českých a světových klasiků i současných skladatelů. Oceňovali zejména vybroušenost souhry, neokázalost projevu a hloubku výrazu.

Ostravská rodačka pianistka Jiřina Kolmanová (1937), Sýkorova manželka, představuje jemný typ interpretky, vládnoucí vysoce kultivovaným, kantabilním tónem,

umělkyně s virtuózní technikou, jistotou a vyzrálým výrazem. Její rozsáhlý repertoár obsahuje mnoho sólových klavírních skladeb a byla rovněž vyhledávanou komorní hráčkou. Vystupovala s předními českými i zahraničními sólisty, soubory a orchestry u nás i v Bulharsku, Francii, Německu, Polsku, Rusku a Velké Británii. Radu sólových i komorních skladeb nahrála pro rozhlas a televizi.

Oba manželé jsou profesory na Hudební fakultě Janáčkovy akademie múzických umění v Brně. Adolf Sýkora říká, že v pedagogické činnosti dosud pokračuje, ale i toto pole působnosti chce brzy vyklidit. Housle dosud neprodal, ale už je na rok půjčil svému žákovi, aby neztratily duši. On sám že ji ještě má. Jiřina Kolmanová je na fakultě profesorkou komorní hry už jen na poloviční úvazek a chystá se zcela přehrát do role babičky.

Viděl kus světa, ale zamiloval se do okolí Pyšeláku

Krása krajiny, blízkost rybníka i volejbalového hřiště rozhodly, že se MVDr. Hubert Schanzel, CSc. v létě 1971 rozhodl koupit chatu v lese u budišovského Pyšeláku, jejíž prodej původní majitel inzeroval v novinách. A hned pod okny začal pěstovat saturejku, bazalku, majoránku, mátu i mateřídoušku. Hladinu rybníka brázdíval na kanoi, kterou mu v posledním roce života kdosi ukradl. Své přátele udivoval kuchařským uměním. Byl velmi oblíbeným a nezapomenutelným společníkem, pozorným hostitelem a všude vítaným hostem. Taková je ostatně dodnes i jeho rodina.

Hubert Schanzel (11. 3. 1920–1. 12. 1988) byl vynikajícím odborníkem v oboru parazitologie hospodářských zvířat. Už za studií na Vysoké škole veterinární v Brně působil jako asistent na ústavu fyziologie. Po terénní praxi na Jesenicku se na školu vrátil v roce 1956. Pracoval na katedře parazitologie a zabýval se využitím radioaktivních izotopů. Po dlouhodobé stáži na Vysoké škole zvěrolékařské v Hannoveru se osvědčil v letech 1969 až 1973 jako expert v Senegal a Ugandě, kam byl vyslán Mezinárodní agenturou pro jadernou energii (IAEA). Stal se uznávaným odborníkem na problematiku parazitů hospodářských zvířat v Československu i v zahraničí, o čemž svědčí jeho jmenování členem parazitologických společností ve Velké Británii a Německu. Po návratu z Afriky se věnoval radiometrickým metodám v parazitologii. Ještě po odchodu do důchodu působil jako odborný a vědecký překladatel na katedře diagnostiky, terapie a prevence chorob hospodářských zvířat.

Snad právě proto, že byl parazitologem, připouštěl, že mu konec života může zkomplikovat něco, co si možná v těle přivezl z Afriky a o čem třeba vůbec neví. Nebylo tomu tak. Zradilo ho zcela náhle srdce. Infarkt ho zasáhl doma v Brně, v domovních dveřích, když odcházel do sauny.

O Orlovi, Mendelovi i Barattovi

Chata starého lékárníka z Jaroměřic nad Rokytnou s krásným výhledem na hladinu rybníka Pyšeláku dostala v září 1977 nového majitele. Koupil si ji doc. RNDr. ing. Vítězslav Orel, DrSc. (*1926), který se o nabídce jejího prodeje dočetl v novinovém inzerátu. Se svou rodinou našel otužilý plavec v Budišově to, co hledali a v Brně postrádali. Stali se vítanými sousedy chatářů nejen těch brněnských.

Už jako vysokoškolačka zaujalo rodáka z Lískovce u Koryčan studium genetiky ve šlechtění hospodářských zvířat. V počátečním období své výzkumné činnosti studoval biologické základy výroby vajec a drůbežního masa se zaměřením na genetiku. Od poloviny šedesátých let až do odchodu do důchodu v roce 1991 vedl Mendelianum Moravského zemského muzea v Brně. Zájem o studium dědičnosti ve šlechtění drůbeže ho přivedl k vysvětlení podstaty Mendlova objevu a k prokázání souvislosti vzniku jeho badatelského úkolu s rozvíjením vědeckého šlechtění ovcí na produkci vlny na Moravě. Externě spolupracoval ve výzkumu dědičnosti chorob drůbeže.

V rozhovoru, uveřejněném v roce 2002 v publikaci „Od šlechtění drůbeže k Mendelovi a historii genetiky“, říká, že se v Mendelianu zaměřil na rehabilitaci Johanna Gregora Mendela (1822–1884) a genetiky a to ho přivedlo až k vysvětlování vzniku vědeckých objevů, chcete-li, k filozofii vědy.

Orel publikoval většinu svých prací v zahraničí, kde je vysoce uznáván. Jeho poslední knihy jsou považovány za základní literaturu k dějinám genetiky. Poslední dvě vyšly v prestižním nakladatelství Oxford University Press. Z více než tří stovek Orlových publikací je kolem 200 zaměřeno na Mendelův výzkum a s ním související historii vědy, přes 80 věnoval šlechtění drůbeže a rozvoji drůbežářského průmyslu včetně zajištění zdravotního stavu drůbeže. Přestože od začátku devadesátých let uplynulého století je Orlův život spojen s vážnými zdravotními problémy, na invalidní vozík odkázaný vědec neustává v tvůrčí aktivitě. Za poslední tři roky o tom svědčí 15 publikovaných prací. Kniha ze sklonku roku 2003 nese název „Gregor Mendel a počátky genetiky“, vydalo ji nakladatelství Academia, má 240 stran a je v ní i zajímavá zmínka o Budišově.

Mendel se totiž při svém všestranném zájmu o přírodní vědy věnoval nejdéle meteorologii a stejně jako v pokusech s křížením rostlin měl vždy na mysli využívání nových teoretických poznatků v praxi. Zasloužil se o průkopnické vydávání předpovědi počasí pomocí telegrafické služby na Moravě a ve Slezsku. V roce 1877 vysvětloval význam předpovědi počasí budišovskému baronovi Carlu Barattovi, s nímž se stýkal ve výboru Moravskoslezské společnosti pro zvelebení orby, půdoznalství a vlastivědy. Tehdy bylo chladné a deštivé počasí a Baratta měl velké starosti s podzimní sklizní na statku v Budišově. Nepříznivé počasí přimělo Mendela, aby se ve volných chvílích zabýval meteorologickým průzkumem. Podle dřívějších údajů předpokládal zlepšení počasí v příštích pěti dnech. Dodal k tomu, že je si vědom, že takové předpovědi jsou nebezpečné. Očekával, že Baratta správně pochopí jeho záměr. Podle uchovaných údajů meteorologických pozorování se Mendelova předpověď splnila v prvních třech dnech.

Mendelův dopis, nesoucí datum 10. října 1877, jehož originál je uložen ve fondu 193 Státního archivu v Brně, oslovuje Barattu jako „veleváženého pana barona“. Počasí charakterizuje jako „trvale excentrické“. Uvádí, že v září měla průměrná měsíční teplota deficit 2,1 stupně ve srovnání s normální teplotou, větší byl za posledních 102 let zaznamenán jen třikrát, když v letech 1814 a 1851 byl deficit 2,4 a v roce 1837 2,2 stupně.

„Září bylo tedy rozhodně málo láskyplný měsíc.

Co však chceme teprve říci o letošním říjnu? Prvních 9 dnů vykazuje dokonce deficit 3,7 stupně. Oddávám se z důvodů pravděpodobnosti příjemné naději, že se bude utvářet druhá polovina října o mnoho příjemnější, neboť největší rozdíl, pozorovaný během

102 let pro měsíc říjen činil pouze 2,8 stupně (v roce 1805). Vím ovšem, jak je nebezpečné zabývat se předpověďmi počasí. Ale toho se tentokrát odvažuji i za cenu nebezpečí, že vzbudím v Budišově veselost.

Paní baronce moje nejoddanější rukypolíbení a moje nejlepší doporučení celé vznešené rodině.

S ujištěním Vašeho nejvyššího ocenění se podepisuje, pane barone, Váš oddaný služebník

Gr. Mendel“,

psal Barattovi opat starobrněnského agustiniánského kláštera, který vysvětlil lidstvu základní mechanismus dědičnosti a tím přispěl k objasnění všech základních jevů života.

Zemřel geofyzik profesor Jaroslav Ibrmajer

Trvale zapsána v dějinách české a slovenské užitě geofyziky zůstane osobnost prof. ing. Jaroslava Ibrmajera, DrSc., který ve věku 77 let náhle zemřel 21. srpna 2003 na své chatě v Budišově u Třebíče. Mezi přáteli, kteří se s ním přišli rozloučit do brněnského krematoria, nechyběli ani ti, kteří se s ním znali z jeho mnohaletého budišovského pobytu.

Jaroslav Ibrmajer, člověk s pevnými pouty k rodině i přátelům, rád se bavící a sportující, vystudoval geodézii a geofyziku. Jako odborník na gravimetrii působil v Moravských naftových dolech Hodonín a v roce 1959 spolu zakládal Ústav užitě geofyziky, jehož se stal ředitelem. V roce 1965 byl iniciátorem sloučení všech geofyzikálních pracovišť v Československu do podniku Geofyzika Brno s pobočkami v Praze a Bratislavě, který po čtvrt století vedl. Vedle řídicí činnosti se věnoval i vědecké a výzkumné práci. Státní gravimetrická mapa 1 : 200 000 se stala součástí čs. státní geologické mapy. Spolupracoval rovněž na komplexním výzkumu hlubinné stavby Československa a okolních oblastí, poctěným státní cenou. Byl neúnavným organizátorem mezinárodních symposií a v zahraničí měl mnoho přátel a spolupracovníků. Věnoval se rovněž výchově nové generace geofyziků jako profesor na přírodovědeckých fakultách Univerzity Karlovy v Praze a Masarykovy univerzity v Brně. Nad rakví zesnulého zazněla též slova uznání, že v období normalizace přijal do Geofyziky řadu odborníků, kteří z politických důvodů museli z jiných ústavů a podniků odejít.

Bohumil Hlaváček

ZE SVĚTA

Neblahé výročí

Zase se blíží výročí katastrofy v Černobylu. Je tomu už 18 let, ale nemělo by se na tuto událost zapomínat. Zejména proto, že u nás, v České republice, se této záležitosti věnovala tak malá, či spíše žádná, pozornost a dodnes je veřejnost málo informována o tom, co vše takový výbuch nezbytně způsobí. A je o to nebezpečnější, že jeho účinky na lidské zdraví není vidět. Záření je zrakem nepostřizitelné.

Žila jsem v té době ve Švýcarsku. Byli jsme okamžitě varováni a po mnoho týdnů si děti přestaly hrát na louce i na pískovišti. Některé louky byly posekány a seno spáleno. Denně jsme si umývali po příchodu domů podrážky bot. V kubánském jezeru, tvořícím hranici Švýcarska a Itálie bylo asi 6 let zakázáno koupání a chytání ryb. Spadl tam totiž déšť z mračna, které připlulo od Černobylu. Odborní kontrolóři celé léto měřili radioaktivitu prodávaného ovoce a zeleniny. Tato opatření nebyla prováděna jenom ve Švýcarsku, ale v celé Evropě na západ od ČSR a stála tyto státy velké peníze.

Zatím zde, jak jsem se po svém návratu domů dozvěděl, byly tehdy davy lidí v majových průvodech a pokud se o výbuchu elektrárny něco dozvěděli, bylo to bagatelizováno. Jenže nejen v okolí Černobylu mnoho lidí a na zdravotní postižení v důsledku ozáření postupně zemřelo a dosud umírá. Dokonce zvíř a rostliny zaznamenaly postižení. Rodí se tam dodnes zrůdy vytvořené následnou mutací. A nejen na Ukrajině, ale i jinde v Evropě, kam vítr a déšť donesl zplodiny výbuchu, byli lidé postižení.

Co víme o tom, kolik onemocnění a úmrtí rakovinou můžeme i u nás připsat na konto této nešťastné události. A o co méně by jich bylo, kdybychom se alespoň poněkud chránili. Jenže tehdejší režim nebral na lidi ohled. Chtěl přece poroučet větru a dešti.

Zdenka Čechová

Kuba

Ostrov nacházející se na rozhraní Mexického zálivu a Karibského moře. Je 1300 km dlouhý a jeho šířka je mezi 32 a 200 km. Ke Kubě náleží cca 1600 ostrovů a ostrůvků. Pobřeží Kuby je lemováno nádhernými plážemi, z nichž nejznámější Varadero je považována za jednu z nejatraktivnějších světových pláží.

Časový rozdíl je minus 6 hodin oproti středoevropskému času.

Tropické klima ostrova vytváří příznivé podmínky pro bohaté rostlinstvo, vyskytuje se zde přes 8000 druhů vyšších rostlin. Téměř polovinu druhů nenajdeme nikde jinde na světě. Chráněné přírodní rezervace tvoří zhruba 22 % rozlohy státu. Z hospodářských plodin je nejvýznamnějším produktem světově proslulý kubánský tabák, na polích se vedle cukrové třtiny pěstuje nejčastěji rýže, hrášek a kukuřice. Ostrovu dominují tři horské masivy, zabírající téměř třetinu ostrova. Díky Golfskému proudu a větrům zvaným alizé (v létě vanou ze severovýchodu a v zimě z jihovýchodu) je podnebí Kuby poměrně stálé a příznivé, ze všech karibských ostrovů pak nejméně horké.

Počet obyvatel přesahuje 11 milionů, z toho 2 miliony bydlí v Havaně, hlavním městě ostrova. Původní indiánské obyvatelstvo bylo prakticky vyhubeno Španěly. Míšením vznikla rasa velmi krásných lidí. Před revolucí zde bylo 85 % katolíků, v současnosti počet klesl na cca 40 %. Dodnes zde existuje určitý druh vúdú zvaný „santería“.

Historie ostrova sahá podle posledních výzkumů do roku 1000 př. n. l. Prvními obyvateli byli Awarakové, ti však byli postupně vytlačováni kanibalskými kmeny Karibů. 28. října 1492 byl ostrov objeven Kryštofem Kolumbem. Španělská kolonizace ostrova začala až kolem roku 1508 po útocích indiánů na Santo Domingo. Indiánská populace byla zdecimována válkami, nemocemi a hladem. Z původního počtu 112 000 obyvatel před příchodem Španělů zbyly zanedlouho pouhé 3000. V polovině 17. století se Kuba

stává centrem španělské obrany Nového Světa. Důsledkem sedmileté války vyprovokované anglickou okupací Havany v druhé polovině 18. století bylo uvolnění hospodářských poměrů na ostrově, příliv anglo-amerického kapitálu, ale i první vlna černých otroků. Otroctví bylo zrušeno roku 1886. V dubnu 1898 vyhlašují USA válku Španělsku, jež končí tvrdou politickou a ekonomickou kontrolou mladé Kubánské republiky Spojenými státy. Armáda USA zasahuje na Kubě během let 1902–1909 ještě několikrát. Převratem se v roce 1940 zmocnil ostrova Fulgencio Baptista, jehož diktatura je nenáviděna většinou kubánského obyvatelstva. 26. 7. 1953 vítězí národní revoluce vedená Fidelem Castrem. Ostrov se dostává pod americké embargo. V roce 1962 instaluje SSSR na Kubě jaderné rakety, vypuká krize, která málem vede k jaderné konfrontaci světových velmocí. Po pádu komunismu ve východní Evropě se Kuba orientuje na soběstačnost a utužení vztahů se zemi hispánského světa. Snahy o navázání dialogu s římskokatolickou církví vrcholí v únoru 1998 návštěvou papeže Jana Pavla II. na Kubě. Největší postavou kubánských dějin a symbolem revoluce je národní hrdina Che Guevarra, jehož smrt v Bolívii mu zajistila statut mučedníka.

Po zhroucení komunistického impéria ve východní Evropě se očekával rychlý pád kubánského režimu, závislém na masivní ekonomické podpoře socialistických zemí. K velkému překvapení se však režim udržel i v tvrdých podmínkách, způsobených nefungujícím centralizovaným systémem a též již 40 let trvající blokadou ostrova ze strany USA. Cenou však bylo maximální uskrovnění kubánských obyvatel. Oporou hospodářství je pěstování tabáku a turistický ruch. Cukrová třtina, zdroj dolarů, je neprodejná a cukrovary vaří pouze pro vlastní spotřebu.

Mimo hotely je v obchodech uplatňován prodej na lístky. Zásobování v odlehlých místech téměř nefunguje. V Havaně a turistických letoviscích se však už začínají objevovat první obchůdky polosoukromého rázu.

V důsledku nedostatku ropy je veřejná doprava velice skromná, řada oblastí Kuby je dopravním prostředkem nedostupná. Mezi jednotlivými městy nejedí linkové autobusy. Proslulá je též flotila taxíků z padesátých let. Častým dopravním prostředkem je bryčka tažená koňmi.

Měnovou jednotkou je kubánské peso, které je nesměnitelné (1 peso je zhruba 2 Kč). Vývoz měny je zakázán. Na většině území Kuby a obzvláště v turistických centrech jsou všechny ceny uváděny v dolarech.

Kubánská kuchyně je výsledkem vlivů kuchyní španělské, africké a indiánské.

Národním jídlem je ajíaco, dušená kořenová zelenina s vepřovým, kuřecím a hovězím. Dalšími typickými jídly jsou lechón (vepřová pečínka), tachinos, chatinos a tostones (zeleninové smažené placičky), congri (rýže s červenými fazolemi), moros y cristianos (rýže s černými fazolemi), picadillo a la habanera (hovězí v rajčatové omáčce). Tradičním nápojem je pivo a ovocné šťávy. Zlatý kubánský rum se pije zásadně čistý, zatímco bílý rum je součástí světoznámých koktejlů.

Sobota 17. ledna

V 10.15 jsme odletěli z Prahy do Paříže. Z obrovského mezinárodního letiště Charlese de Gaulla jsme ve 13.30 odletěli do Havany a přistáli ve 23.45. Časový posun 6 hodin.

Ubytovali jsme se v hotelu Plaza postaveném ve třicátých letech minulého století v úplném centru Havany. K večeři jsme měli langustu za vynikající cenu 15 dolarů.

Neděle 18. ledna

Ráno vycházka k moři a po snídani okružní jízda Havanou. Prohlídka náměstí Revoluce – socha Martího – nejpoblábnějšího Kubance (hned za ním Che Guevarra a teprve potom Fidel Castro). Kapitol – kopie Washingtonu. Hlavní náměstí, prezidentský palác – koloniální výstavba z 1. poloviny 18. století. Ostatní budovy jsou ze 30. let 20. století. Krásné stavby dokonce i v centru Havany jsou úžasně zchátralé. Podle našeho průvodce spadne v Havaně 800 domů ročně. Nová výstavba téměř neexistuje. Americké embargo má děsivé následky, ale obyvatelé jsou spokojeni, protože jejich mentalita je úplně jiná než naše. Auta, kterých je vidět minimálně, jsou značek Moskvič, Žiguli a Chevrolet a všechny jsou staré minimálně 40–50 let. Na havanské metro byly připraveny projekty, ale po pádu socialismu v Evropě nejsou zdroje peněz a tak metro v Havaně má pouze tři stanice a místo vlaku jezdí velká nákladní auta s vleky, na které se namačká až 200 lidí.

Popijeli jsme dobré koktejly, pivo je pro naše chuťové buňky nic moc.

Večer jsme byli v hotelu National na proslulém kabaretu Tropicana. Vstupné 70 dolarů na osobu bylo ovšem astronomické, 4 dolary za třetinku piva je také pěkná pálinka.

Pracovní den v Havaně

Centrum Havany

Pondělí 19. ledna

Celou noc i ráno pršelo. Plánovaný odjezd do výroby rumu se posunul. Opozdil se kubánský průvodce s omluvou: „Přece prší!“

Kubánský rum se vyrábí z cukrové melasy (odpad z výroby cukru ze třtiny). Technologie výrobního zařízení je z roku 1920. Dvanáctiletý rum je zlaté barvy a chutná jako koňak.

Z výroby rumu jsme se přesunuli do městečka Piñor del Ria, které je centrem pěstování tabáku. Export doutníků je po turismu druhým nejvýznamnějším zdrojem příjmů Kuby. Cestou jsme se stavili u soukromého producenta tabáku. Pochlubil se opraveným domem. Slušné, ale pro naše poměry srovnatelné s obdobím poloviny 50. let minulého století. Potom jsme navštívili továrnu na výrobu doutníků, která zaměstnává 300 lidí. Průměrná mzda na Kubě je 15 dolarů měsíčně. Zaměstnanci tabákové továrny mají 40–70 dolarů. Systém na Kubě je přidělový. Na základě těchto přidělů mohou Kubánci přežít.

Po obědě jsme navštívili jeskyni s projížďkou loďkou.

V oblasti pohoří Piñáles jsou vápencové skály samostatně v terénu. Na jedné takové skále je nakresleno stvoření světa. Tento výtvar byl nápadem Castra a představuje 10let práce.

Večer návrat do Havany.

Stvoření světa podle Fidela

Úterý 20. ledna

V 8 hodin jsme odjeli z Havany a stěhovali se 250 km na východ.

První atrakcí tohoto dne byla návštěva krokodýlí farmy. Krokodýl žije 80–100 let a vydrží 20 dní bez krmení. Na farmě jsou krmeni 2× týdně. Jejich hlavní potravou jsou hovězí hlavy a ryby.

Průvodce vypráví o důchodovém zabezpečení na Kubě. Muži odchází do důchodu v 60 a ženy v 65 letech. Castro údajně plánuje zvýšit důchodový věk u mužů na 70 a u žen na 75 let.

Veškerá infrastruktura, kterou Kuba užívá, byla vystavěna ve třech obdobích 18., 19. a 20. století do roku 1953 za Baptisty. Za vlády socialismu chybí zdroje i na tu nejzákladnější údržbu. V rámci internacionální pomoci byly za existence socialistického tábora vystavěny paneláky, sportoviště a několik výrobních závodů. Po pádu socialismu v Evropě chybí náhradní díly a technologická zaostalost je zřejmá.

Kubánci jsou národ velice pohodový. Vůbec je netrápí, když se v bytě rozbije okno nebo dveře. Prostě svoje domy vybydlují. Zedníci zde asi neexistují. Zato muzikantů je všude spousta. Když se třeba v restauraci náhodou sejde několik lidí, už se tam objeví patra muzikantů a vyhrávají.

Jeli jsme kolem obrovských dožívajících plantáží citrusů, pomerančů, mandarinek a banánů. Pod stromy je spousta spadaného ovoce. Lidé zde nejsou ochotni pracovat, ale zato žáci středních škol zde denně část výuky pracují.

Zásoby masa pro restauraci

Mimo Havanu prakticky neexistuje dopravní obslužnost. Na silnicích postává spousta lidí včetně dětí a stopují

Viděli jsme proslulou Zátoku sviní. V roce 1961 se v ní vylodili protivníci Castra. Castro po třídních bojích zvítězil a potvrdil svou vládu na Kubě. Od roku 1962 se Kuba orientovala na socialistický tábor.

Oblast Zapata – močály.

Oblast města Sin Pueblo.

Perfektní koupání v mělkém moři, voda měla 25 stupňů.

Zájezd lodí do indiánské vesnice.

Večer jsme se ubytovali v hotelu Jaegla, který stojí na konci výběžku do moře a z pokoje jsme měli na moře pěkný výhled.

Sředa 21. ledna

Ráno překrásný pohled na východ slunce nad mořem.

Po snídani jsme odjeli do Trinidadu.

Zastávka na výhled do údolí cukru, malé cukrovary už ztratily ekonomický význam.

Tato oblast je kopcovitá, v údolích roste třtina a tabák.

Návštěva romantického muzea.

Ubytovali jsme se v hotelu Jagua.

Trinidad – staré město kolonizátorů

Příroda Kuby

Čtvrtek 22. ledna

Sovětským nákladním automobilem jsme vyjeli do pohoří Eskambray. Cestou jsem míjeli plantáže kávovníků.

Po strastiplné cestě autem jsme v nadmořské výšce 700 pokračovali pěšky k překrásnému vodopádu Eskambray, ve kterém jsme se i osvěžili koupáním. Byla to velice pěkná procházka tropickou vegetací. Viděli jsme mandrovníky a kvetoucí durmany. Večer byla slavnostní večeře s hudbou.

Horský vodopád

Pátek 23. ledna

Ráno jsme se na člunu vypravili do ústí zálivu Karibského moře.

Potom jsme navštívili pevnost Pueblo de Jagua.

Nad pevností je větší polovina rozestavěné atomové elektrárny. Sověti spolu se socialistickým táborem zde investovali 800 milionů dolarů. Kubánci tuto elektrárnu nemají v plánu ani dokončit ani odstranit.

Odpoledne odjíždíme do Varadera.

Sobota 24. ledna

Koupání a procházky na světoznámé pláži Varadero.

Neděle 25. ledna

Autobusem do Havany a odlet přes Paříž domů.

Ladislav Pěta

Rybářská vesnice

Varadero

Život na lodi – díl 5.

Jak se blíží uzávěrka zpravodaje, stále častěji nahlížím do kapesního atlasu, abych se upamatoval, kde všude jsem s Českou námořní plavbou byl a co jsem tam zažil. Chybí mi totiž největší inspirace – alba fotografií a videonahrávky, které archivuji v Budišově.

Dnes bych rád začal Mexickým zálivem a Mexikem. „Šerif právě bere v baru za kliku, asi jsem měl být už taky v Mexiku“ zpíval Michal Tučný, budiž mu země lehká. Mne naštěstí dosud žádný šerif nepronásledoval, ale přesto jsem měl možnost se do Mexika před pár lety podívat. Už samotná plavba Mexickým zálivem je pěkným zážitkem. Proplouvá tam hodně výletních lodí vezoucích až 2000 pasažérů. Protože kolize by mohla mít podobné následky jako potopení Titaniku, jejich posádky bývají obzvláště opatrné. Při vyhýbání radisté nikdy nezapomněli dopředu navázat radiový kontakt a zdvořile se ujistit, jestli opravdu hodláme provést zamýšlený manévř v souladu s námořními předpisy. Je to podobné, jako kdyby na křižovatce, kde dáváte přednost vozidlu zprava, jeho řidič stáhl okénko a zeptal se vás, jestli opravdu může jet. Službu konající důstojník na dlouhé noční službě se obvykle snaží radiového kontaktu využít ke krátké konverzaci ve smyslu „odkud jedete a kam“, ovšem ta nesmí trvat dlouho, neboť tyto soukromé hovory nejsou povoleny. Nebylo ovšem výjimkou slyšet sáhodlouhé brebentění většinou ve španělském jazyce, někdy přerušené výkřikem: „shut up!“ – který bych z angličtiny přeložil slušným způsobem jako: „buďte, prosím, už ticho!“.

V samotném Mexiku jsme kotvili v přístavu Tampico, provincie Veracruz. Jednalo se o místo vzdálené asi hodinu autem od vlastního města, kolem byl kromě průmyslových budov jen písek, křoví a kaktusy. Jediným obveselením byl ušmudlaný stánek s „cervezou“, jak se tam říká pivo. Majitel patrně udělal nejlepší kšeft svého života, protože Češi mají pivo rádi a navíc v tak nezvykle horkém prostředí... Při první vhodné příležitosti jsme vyrazili za civilizací. Jeli jsme na korbě malého nákladáčku jednoho ochotného domorodce a připadali si jako ve westernu. Na silnicích jsme potkávali neobvykle mnoho Volkswagenů typu „Brouk“, často úplně nových. Jednalo se o vozy vyrobené v Mexiku podle německé licence. Cena nového vozidla byla v přepočtu asi 100 000 Kč v době, kdy český Favorit stál u nás přibližně dvojnásobek. Samotné město nás zaujalo hlavně krásnou pláží. Večer se tam lidé scházeli, přinášeli různé hudební nástroje včetně basy a hráli. Mexický životní styl je uvolněný a bez zbytečného stressu. Pracuje se hlavně ráno, během horkého poledne je dlouhá siesta, aktivita se opět obnovuje až v pozdním odpolední. Pamatují se na přístavní dělníky podřimující v chládku se slamáky na obličejích. Když se je netrpělivý kapitán pokoušel okolo druhé hodiny odpolední přimět k nějaké činnosti, jeden z nich otevřel oko a povídal: „muchacho, porque travajo“, což by šlo volně přeložit jako: „člověče, proč pracovat?“.

Přesto ovšem Mexičané pracovat uměli, a loď se plnila nákladem podle harmonogramu. Při dokončování nakládky se však sklonoměr na můstku začal vychylovat vpravo. Nejprve to bylo připisováno nerovnoměrnému rozložení nákladu, ovšem sklonoměr ne a ne se vrátit k nule, náklon přetrvával. Nebláhé tušení se proměnilo v jistotu – loď seděla na dně. Náklad se odsypat nedal, jednalo se o cement a cementárna měla pouze násypky, nikoliv však velkokapacitní bagry. Tak kapitán rozhodl, že se pokusí nechat loď odtáhnout do větší hloubky. Pět remorkérů dostalo pořádně zabrat, ale nakonec jsme se pohnuli a sklonoměr se začal vracet k nule. Všichni, jejichž přítomnost

nebyla na palubě nezbytně nutná, vyčkávali během tohoto manévru v palubní nástavbě. Tažná lana k remorkérům totiž mají více než deset centimetrů v průměru a jsou pružná. V případě, že by jedno z nich nevydrželo – no, představte si sami, co by dokázalo natropit sřivnutí tak obrovského biče.

Z Mexika jsme pluli přes Atlantik a Středozevní moře, vykládali jsme v Itálii (nepamatuji si přesně název města) a potom směřovali do Benátek na plánovanou periodickou prohlídku v suchém doku. Loď vjede dovnitř, po uzavření vrat je odčerpána voda, takže výsledkem je dosednutí na sadu mohutných dřevěných podpěr na dně doku. Pro pozorovatele je to velice zajímavé, protože námořní kolos se na suchu opticky dvojnásobně zvětší. Pode dnem lodi pak lze mezi vzpěrami volně procházet. Tehdy byla záhada našeho mexického náklonu vysvětlena. V přední části trupu byla nalezena deformovaná plocha o rozměrech přibližně 6×4 metry. Nepravděpodobnější hypotéza byla, že z mola v Tampicu se kdysi v minulosti uvolnil velký betonový kvádr a trup lodi na něj dosedl. Takže náš kapitán tehdy vypočetl množství nákladu správně, Mexičané uvedli hloubku přístavu také správně – nebylo koho vinit, snad jen toho, kdo to molo kdysi vybetonoval. Naš plavčík sice po posilnění italským vínem ihned vyrukoval s názorem, že jsme srazili velrybu, ale byl odkázán do příslušných mezí. Také jsme měli štěstí, že nedošlo k porušení vodotěsnosti trupu a mořská voda nemohla vnikat do prázdných balastových nádrží, což by mohlo vzhledem k plnému zatížení lodi nákladem způsobit vážný problém.

Někteří z vás již možná v Benátkách byli a pamatujete si slavnou baziliku a jiné turistické zajímavosti. Ale kromě nich jsou tam ty velké suché doky, jmenují se Arsenale Venezia Shipyard. I když jsou v těsné blízkosti centra, běžný návštěvník města o jejich existenci vůbec neví. Rychlým krokem jsem z nich došel na náměstí sv. Marka za pouhých 10 minut. Nejzábavnější bylo, když jsme přijížděli z volného moře do Benátské laguny. Místní na to byli asi zvyklí, ale turisté na ten nezvyklý úkaz vyvalovali oči. Brzy jsem měl možnost seznámit se s naším konzulem, který přišel požádat o menší ošetření. Podle jeho vysvětlení byl totiž v Itálii pojištěn pouze pro případ vážného zranění. Stali jsme se přáteli a několikrát jsem ho od té doby navštívil v jeho služebním bytě. Měl zlatého kokršpaněla, který byl vycvičen tak, že při pošťouchnutí nohou do správného směru začal projevovat psi náklonnost vybrané osobě ženského pohlaví. Pokud se začala o milé zvířátko zajímat, snažil se ji jeho páníček pozvat do kavárny. Teď tyto pošťouchlosti už snad prozradit mohu, protože zmíněný pan konzul pro ministerstvo zahraničí již dlouho nepracuje.

Každé pokračování seriálu se snažím osvěžit i případem z medicínské praxe. Jednalo se o mladého silného námořníka, který při odjezdu z Mexika vytahoval zpět na palubu těžký provazový žebřík pro lodivoda. Vrátil se úplně bílý, že ho bolí záda. Ihned jsem ho uložil do postele a dal mu infúzi na uvolnění zádového svalstva a injekce proti bolesti. Diagnóza – lidově se jí říká „ploténky“. Ploténky jsou vlastně pružné disky mezi jednotlivými obratli. Při neopatrném zvedání se některá z nich může vysunout, podráždí nerv (to potom vyvolá několikadenní intenzívní bolest) a zase se vrátí zpátky. Tento námořník však takové štěstí neměl. Ať jsem se jakkoli snažil, potíže se nezmírňovaly a skončilo to v nemocnici operací. Ploténka úplně praskla a musela být celá chirurgicky odstraněna.

Rád bych se ještě vrátil k navigaci lodi. V minulém díle jsem se zmiňoval o navigaci v Panamském kanále, nyní bych se rád zmínil o průplavu La Manche. Díky tomu, že je tam neustále velký provoz, je plavba obtížná i za dobrého počasí. Nejhorší je to ovšem za husté mlhy, kdy se nedá z můstku dohlédnout ani na příd'. Křížující loď tak lze vidět pouze jako skvrny na obrazovce radaru. V mlze je povinností lodi vydávat zvukové signály sirénou, ale pochybuji, že by to na poslední chvíli mohlo srážce zabránit. Mimochodem, zvuk sirény je velmi intenzivní, takže jsem tehdy plně porozuměl přirovnání, že někdo „ječí jako lodní siréna“. Jízda v bouři je nepříjemná jak pro posádku, tak pro vlastníka lodi, protože je často nutné zmírnit rychlost a náklad je tedy dodán do cílového přístavu později. Nejsilnější bouři jsem zažil na m/s Bratislava v Severním moři. Tehdy bylo nutno změnit kurs – natočit příd' proti vlnám a poté nejnižší možnou rychlostí vpřed. Největší hrozbou je porucha pohonné jednotky, a to obzvláště v blízkosti pobřeží. Jak jsem již psal v jednom z předchozích dílů, plavidlo má motor pouze jeden a bez něj se stane hříčkou přírodních živlů. Pokud by se břeh kvapem blížil, nezbývalo by než spustit kotvu a doufat, že se o něco zachytí. Kotevní řetěz má však omezenou délku, takže kromě profilu dna je hlavně hloubka důležitým faktorem. Další obávanou poruchou je porucha kormidla, která stejně jako porucha motoru vede k nefiditelnosti lodi. Proto je ovládnání kormidla několikanásobně jištěno. Nechci zabíhat do úplných podrobností, ale poslední a nejzajímavější stupeň jištění je nouzové kormidlování přímo z kormidelní komory na zádi. V tomto případě námořníci natáčejí kormidlo ručně pomocí šroubových převodů a spojení s můstkem udržují pomocí telefonu na kliku (pojistka při výpadku elektrického proudu). Co se týče pohodlí posádky, je bouřka podle mého mínění nejobtížnější pro kuchaře. Představte si, že vaříte ve velkých hrncích, které jezdí po plotně a na okrajích se zarážejí o kovové držáky, s doprovodnými gejzíry horké polévky nebo omáčky. Všiml jsem si jednoduchého zlepšováku, který používal steward, aby mu nejezdily talíře po stolech – pokropil ubrus pod talířem vodou.

Podle předpisů se pravidelně konaly cvičné poplachy. Je jich několik druhů a každý se vyhláší jiným zvukovým signálem. Každý člen posádky má při nich přesně vymezené úkoly. Například při poplachu „muž přes palubu“ utíkají i strojníci na můstek a pozorují svěřenou část obzoru (každý vždy svých 60 stupňů) a další připravují ke spuštění záchranný člun. Důstojník na můstku by při skutečném poplachu nařídil nastavit kormidlo ostře vlevo a posléze vpravo, takže loď by učinila obrat ve tvaru číslice osm a vrátila se tak zhruba na místo, kde námořník přes palubu spadl. Vzhledem k tomu, že loď nemá brzdy a i při zpětném chodu motoru by ještě dlouho pokračovala v jízdě, je to jediná možnost relativně rychlého návratu. Dost obtížné bylo také navlékání záchranných obleků. Připomenulo mi to dobu strávenou na vojně a navlékání protichemického obleku, ve vojenském slangu zvaného „atombordel“. Námořní záchranný oblek je oranžový a hodně vypolštářovaný, takže každý v něm připomíná kosmonauta. Pohybovat se v něm dá jen nemotorně, ale myslím, že v nynější době jsou k dispozici už i praktičtější typy. Silné polštářování obleku má za úkol udržovat tělesnou teplotu na normálních hodnotách co nejdéle. Budete možná překvapeni, ale při pádu do moře není nejnebezpečnější riziko utopení (pokud dotyčný umí alespoň trochu plavat), ale podchlazení, protože ve vodě je teplo z těla odváděno mnohem rychleji. Záchranný oblek má také žárovku, jejíž baterie se automaticky aktivuje při styku s mořskou vodou, a pišťalku na přivolání pomoci. Po pádu

do vody by měl oblek člověka otočit na záda tak, aby měl obličej nad hladinou. Testovali jsme to v lodním bazénu a já jsem se přihlásil jako dobrovolník. Nejprve jsem se chvíli spokojeně vznášel na hladině na zádech. Překvapení přišlo, když jsem se zkusil převrátil na břicho. Vzduch v obleku se přemístil z hlavové a hrudní části do nohavic, takže moje nohy plavaly na hladině, ale obličej byl stlačován pod vodu. Chvíli jsem se bezmocně plácal a dokázal se obrátit zpět na záda jenom díky přidržení se žebříku. Kdyby se to stalo v moři, určitě bych se utopil. Ale jak jsem uvedl, existují už i obleky mnohem modernější. Podobná situace je i v případě záchranných člunů. Nejstarší lodě mají ještě čluny s otevřenou palubou. My jsme již měli modernější kryté typy, tvarem připomínající malou ponorku. V případě nouze posádka nastoupí, připoutá se bezpečnostními pásy a jsou uzavřeny vstupní kryty. Potom lze zevnitř člun náhle uvolnit z úchyťů, takže volně padne na hladinu (proto také ty bezpečnostní pásy). Je poháněn vlastním dieslovým motorem, ale nevím, na jakou vzdálenost vystačí zásoby paliva. Slabým místem tohoto systému bylo umístění člunů po stranách lodi. Při velkém náklonu by totiž nemuselo být vůbec možné čluny spustit, nebo by mohly být poškozeny nárazem na trup při výkyvech lodi ve vysokých vlnách. Dalším nepříznivým faktorem bylo, že úchyty člunu byly dva – vpředu a vzadu. Zkuste si představit, co by se stalo, kdyby se v nouzové situaci podařilo jeden úchyt uvolnit a druhý nikoliv. Proto mají nejmodernější lodě záchranný člun už jenom jeden. Je dostatečně prostorný a umístěn v blízkosti lodního můstku, takže je k němu pohodlný přístup a snadno se do něj nastupuje. Až všichni členové posádky nastoupí a připoutají se, člun sjede na mořskou hladinu po skluzavce, která vede od můstku k zádi lodi. Posledním záchranným prostředkem, o kterém bych se rád zmínil, jsou čluny gumové. Jsou poskládány v plastických kontejnerech při zábradlí lodi. Obsahují tlakové čidlo, takže při potopení se v určité hloubce kontejner samočinně otevře, člun je nafouknut z tlakové lahve a vyskočí zpátky na hladinu plně připraven k použití.

MUDr. Igor Šútovský, Ph.D.

Z PŘÍRODY

Tajemství včelstva

Včelstvo je biologickou jednotkou tvořenou velkým počtem jedinců téhož druhu. Jedinci téhož druhu jsou rozlišeni do tří kast.

S trubci – jedinci samčího pohlaví – se ve včelstvu setkáváme obvykle jen na vrcholu jeho vývoje. Trubci jsou zavalitého tvaru. Mají tupá tyčinkovitá kusadla, postrádají žihadlo vzniklé přeměnou kladélka, a proto vyvinuté vždy jen u jedinců samčího pohlaví, a jsou tak docela bezbranní. Z úlů vyletují jen v teplejších částech dne na trubčí shromaždiště, kde ve vzduchu oplodňují včelí matky. V úlovém prostředí nevykonávají žádnou činnost, příznivě však ovlivňují vývoj včelstva zahříváním plodu na jaře a umožňují tak výlety dělnic za pastvou. V době rozvoje včelstva jsou tu dělnicemi trpění, jakmile však snůška skončí, dělnice je vyhánějí z úlů. Přítomnost trubečů ve včelstvech v pozdním podletí, na podzim nebo v zimě signalizuje zpravidla nenormální stav – úhyn matky nebo snahu včelstva o její výměnu. Včelstvo obsahuje jednu, výjimečně více

matek (více v případě rojení nebo výměny matky včelstvem). Hlavním úkolem matky je kladení vajíček. Nejvyššího výkonu dosahuje v květnu, kdy denně položí až 1500 vajíček.

Včelnice

V kusadlových žlázách matky vznikají feromony – látky ovlivňující životní funkce a chování ostatních včelích kast – zejména dělnic. Feromony vytvářejí tzv. mateří látku, která informuje dělnice o přítomnosti matky v úle a zabraňuje dospívání dělnic a kladení jejich vajíček. V případě ztráty matky dochází k rozrušení včelstva. Včelstvo již za jednu až dvě hodiny začíná projevovat neklid hučením (přítom rozšiřuje vůni včelstva po okolí, aby ztracenou matku přilákalo zpět) a vzápětí začíná se stavbou buněk pro výchovu nových matek nad nejmladšími larvičkami. Stará matka, ale také matka v době největšího rozvoje včelstva, neprodukuje dostatečné množství feromonů mateří látky. Tím se snižuje soudržnost včelstva, některým dělnicím se zvětšují vaječníky (vznikají z nich anatomické trubčice) a včelstvo začíná stavět matečníky pro vyrojení nebo tichou výměnu. Rojových matečníků bývá více po okrajích plodových plástů, matečníků z tiché výměny bývá jen několik zpravidla uprostřed plástů. Zvláštním druhem jsou nouzové matečníky vystavěné po ztrátě matky. Často vznikají i na buňkách se staršími larvami dělničího plodu a matky z nich vychované bývají proto méně hodnotné. Včelí matka je ve včelstvu jediným dokonale vyvinutým jedincem samicího pohlaví. Od dělnic se anatomicky liší především rozvojem potřebných orgánů - kusadel, která používá k ostrému odkrojení špičky matečníku při svém líhnutí, ale také k vykousání otvoru do boku dalších matečníků, z nichž by se mohly vylíhnout další matky-sokyně. První vylíhlá matka pak dosud nevylíhlé usmrtí v takto otevřených matečnicích žihadlem. Na rozdíl od dělnic má matka také plně vyvinuté kusadlové žlázy a vaječníky se semenným váčkem. Vylíhlá

neoplozená včelí matka začíná asi za týden vylétat na orientační a snubní prolety. Na zvláštních místech v krajině, kde se každoročně soustřeďují trubci (trubčích shromaždištích), dochází ke spáření mladých neoplozených matek. Obvykle se tak děje na dvou proletech s 10 – 20 trubci, kteří po spáření hynou. Matka si uchovává zásobu spermií v semenném vaku po celý svůj další několikaletý život. Jestliže ji vyčerpá, stává se trubcokladnou, protože klade jen neoplozená vajíčka, ze kterých se líhnou pouze trubci.

Včelstvo (brzy na jaře)

v pylových košíčcích na zadních končetinách, nektar a medovici v medných vácích – rozšířeninách trávicí trubice před žaludkem. Délka života dělnic je rozdílná a velmi závislá na jejich pracovním zapojení. Kromě nemoci zkracuje nejvíce život včel výchova plodu při nedostatku pylu a zapojení v silné snůšce. Součástí včelstva je také včelí dílo – tvořené buňkami ze včelího vosku – prázdnými v tzv. souších, nebo s vývojovými stádii včel (vajíčky – larvami – kuklami = včelím plodem), pylem a medem (zásobami) v tzv. plástech (plodových a zásobních). Včelí dílo určené pro vývoj trubců je tvořeno většími

Nejpočetnější kastu ve včelstvu představují dělnice. Jejich počet (označovaný včelaři termínem „síla včelstva“) v průběhu roku kolísá mezi 5 000 a 60 000. Jeden kilogram včel obsahuje asi 10 000 dělnic – v roji, kde jsou dělnice nasáté medem, obsahuje 1 kg včel jen asi 6 000 dělnic. Nejméně včel je ve včelstvech v únoru až březnu, nejvíce v červnu až v červenci. Dělnice vykonávají v úle i mimo úlové prostředí všechny činnosti nezbytné pro přežití včelstva. Čistí a propolisem potahují (dezinfikují) všechny prostory v úle, krmí larvy (otevřený plod), pro stavbu nového díla vytvářejí vosk na voskotvorných žlázách na břišních destičkách (sternitech) zadečku a zpracovávají (zahušťují) sladinu donášenou staršími včelami, a nakonec střeží česno. Při orientačních proletech se seznamují s okolím úlu, aby se na konci své životní cesty staly létavkami donášejícími do úlu pyl v pylových rouskách

buňkami, tzv. trubčinou. Přírozeným způsobem rozmnožování včelstev je rojení, při kterém úl opouští stará matka s 5 000 až 30 000 včelami. Z matečnicku v původním včelstvu se pak vylihne mladá matka, která nejprve usmrtí své dosud nevylihlé „sokyně“ a během asi 10 dnů po spáření s trubci na snubním proletu začíná klást vajíčka. Vývoj matky od vajíčka po vylihnutí trvá 16 dnů, dělnice 21 dnů a trubce 24 dnů.

Včelstvo je tedy ideální státní útvar? Nikoliv!

Popisem velkých společenstev hmyzu a výkladem příčin jejich trvání se zabývají přírodovědci již od starověku. Hmyzí obligátní společenstva jsou svým složením a funkcí velmi vzdálena poměrům v lidské společnosti. Žádný odborník proto dnes nemůže ani částečně pokládat hmyzí státy za jejich vzor. Jen považte, jak by se vám žilo ve státě, do kterého jste se narodili, který však můžete opustit jen z nejvyššími riziky. Každý jiný stát by ve vás spatřoval cizince, nepřítele, a vstup na jeho území by byl spojen s nebezpečím ztráty života. Ale co víc, ve vašem vlastním státě by vás nikdo neznal a když byste se ze zahraničí nevrátili, nikdo by vás ani nepostrádal a tedy ani nehledal. Trochu privilegované postavení v hmyzím společenstvu má sice matka, ale i ta je po krátkém hledání nahrazena výchovou své následnice nebo kladením vajíček dělnicemi, a když by se po jednodenní až dvoudenní nepřítomnosti pokusila vrátit, nebude již přijata, ale usmrcena. A když je jedinec

Rojení

starý či nemocný? Je jednoduše vyvlečen ven, i matka je vyměněna. Jako na povel je hromadná obrana, která životy členů společenstva nešetří. A stejně je to i s pracovním vypětím – může-li přinést v daném okamžiku společenstvu větší šanci na přežití. Shrnutím by mohlo být konstatováno: „Jedinec je ničím – celek je vším“.

O medu a včelích produktech

Med je zahuštěná a enzymaticky upravená směs sacharidů a jiných látek z nektaru nebo medovice. Roční spotřeba medu včelstvem je více než 100 kg, část odebranou při medobraní včelař nahradí od července do září roztokem cukru. Med je vytvořen společenstvem včel ze sesbíraných sladkých šťáv květů rostlin (nektar), nebo z výměšků

hmyzu na povrchu rostlin (medovice), nebo na živých částech rostlin, kterou včely sbírají, přetvářejí, kombinují se svými specifickými látkami, uskladňují a nechávají zrát v plástech. Med dělíme do skupin podle původu na med květový, medovicový a směsný. Med květový pochází zejména z nektaru květů. Jeho barva je vodově čistá až s nazelenalým nádechem (u akátových medů), slabě žlutá až zlatavě žlutá (u medů řepkových a lipových). Květové medy vynikají lehkou stravitelností – vyšším obsahem glukózy a fruktózy i vyšším zastoupením bílkovin pylu (jejichž dlouhodobé podávání v malých dávkách může být činitelem omezujícím vznik pylových alergií). Vznikají převážně v jarních snůškách. Jako pastované jsou zvláště vhodné pro malé děti – pro zvláště lahodnou chuť a nestékání z namazaných ploch, jsou snadno roztíratelné a zachovávají si trvale stejnou konzistenci. Med medovicový pochází zejména z hmyzem přefiltrované mízy rostlin. Má barvu tmavohnědou s nádechem do červenohněda. Medovicové medy vynikají vyšším obsahem minerálních látek a baktericidně působících látek. Vznikají převážně v letních snůškách. Mají zpravidla výraznější aroma a ostřejší chuť. Jejich vyšší cena je určována rovnováhou nabídky a poptávky, což je rozdílné v různých státech. Med smíšený pochází ze snůšky nektarového a medovicového původu bez výrazné převahy jednoho druhu. Vyznačuje se barvou jantarovou až tmavě hnědou. Smíšené medy spojují vlastnosti obou základních druhů medu. Přitom vhodná kombinace různých druhů medu vede často k nejlepším chuťovým vlastnostem. U nás se med získává nejčastěji odštěďováním odvíčkových plástů v medometu. Med patřil mezi složky lidské potravy od pradávna a je z tohoto hlediska nejpřírozeňším a tudíž biologicky nejhodnotnějším sladidlem s příznivými účinky na lidský organismus. Již Hippokrates a Galenos podávali nemocným mléko s medem. V čínské medicíně se stále uplatňuje ženšen s medem. Med pomáhá při výživě a regeneraci srdeční svaloviny při srdeční insuficienci jako nejdokonalejší přírodní pohonná hmota pro srdce (obsahuje též látky rozšiřující srdeční cévy). Pozitivně působí na činnost jater – udržuje zásobu glykogenu a snižuje obsah tuku. Příznivě ovlivňuje činnost trávicího ústrojí – při nechutenství, hyperaciditě, vředových chorobách i v pooperačních stavech. Med přitom působí mírně projímavě a dezinfekčně. Uplatní se také při nemocech ledvin a močového ústrojí – rozšiřuje cévy v ledvinách při zánětlivých onemocněních. Med je cenným přírodním léčivem při respiračních epidemicky probíhajících onemocněních - při jejich léčení i v prevenci. Posiluje činnost srdce, tlumí horečnaté stavy a současně působí antisepticky. Působí příznivě na regeneraci ran a popálenin (nikolí na čerstvé rány a popáleniny) a hojení se zlepšuje i při podávání stravy doplněné medem. Významně pomáhá i při regeneraci po otravách, včetně stavů po nadměrné konzumaci alkoholu. Med se doporučuje při léčení vysokého krevního tlaku stejně jako k odstranění nervové vyčerpanosti, únavy a nespavosti (dvě kávové lžičky medu před spaním).

Pyl získáváme jako rouskovaný nebo vypichovaný z plástů. Pyl obsahuje asi 24 % bílkovin, 3 % tuků, 18 % cukrů, 2,5 % minerálních látek a vitamíny. Oba typy produktu se konzervují nejlépe zmrazením, rouskovaný pyl lze také sušit a s menšími riziky i anaerobně konzervovat, nebo zalít pastovaným medem. Mezi medy s nejvyšším přirozeným obsahem pylu patří med řepkový, který je bezesporu hlavním českým druhovým medem, obsahující zpravidla příměs nektaru ovocných stromů, trnky a na jaře kvetoucích bylin. Včelí pyl nalézá použití při léčení anémie, hypertrofie prostaty, zánětu horních cest dýchacích a v kosmetice.

Včelí dílo

Propolis je směs přírodních pryskyřic a látek z pupenů stromů zpracovaná včelami. Propolis obsahuje 17–30 % vosku, 8–10 % éterických olejů, 5 % pylu a asi 50 % biologicky aktivní části pryskyřice. Pro uchování všech obsahových látek je třeba propolis skladovat v hermeticky uzavřených obalech v chladu bez přímého oslnění. Vyznačuje se protibakteriálními, lokálně anestetickými, biostimulačními, antivirovými, protiplísňovými, hojivými a mnohými dalšími účinky. Hlavní skupinu použití tvoří převážně zevní aplikace, zejména v kožním lékařství a ve stomatologii. I zde je třeba dát pozor na případné alergie. Vnitřní pravidelné používání se nedoporučuje. Jedinou překážkou v použití propolisu v klasické medicíně běžného dne je nestálé složení propolisu v závislosti na původu.

Včelí vosk je produkt voskotvorných žláz, umístěných na spodní straně zadečku dělnic. Na tvorbu 1 kg vosku včely spotřebují látku a energii odpovídající 3,6 kg medu. Přesto tvorba vosku není na úkor medného výnosu. Je nezbytným fyziologickým procesem, majícím navíc své pevné místo v životním cyklu včelstva. Včelí vosk je původně barvy bílé až žluté, postupně však vlivem barviv tmavne. Vosk je tvořen ze 72 % z esterů vyšších alkoholů a mastných kyselin, z 13 % volnými kyselinami a z 12 % uhlovodíky. Většina získaného vosku se vrací zpět do včelařství ve formě mezistěn – základ pro další včelí dílo. Včelí vosk se uplatňuje i v sochařství, při výrobě forem, svíček, impregnaci dřeva, plátna a papíru, jako součást plet'ových krémů a masek a v mnoha dalších odvětvích průmyslu.

Mateří kašička je produktem hltanových žláz včelích dělnic. Slouží ke krmení nejmladších larev a matky včetně jejich vývojových stádií. Tvoří ji bílkoviny, cukry, tuky, vitamíny a řada látek hormonální povahy. Z mateří kašičky upravené lyofilizací se

vyrobějí obalované tablety zaručující ochranu bílkovin mateří kašičky proti účinkům žaludečních šťáv – jejich obal se rozpouští až v tenkém střevě. Využití nalézá při léčení kožních vředů a proleženin, regeneraci jizev, léčení kontaktních dermatóz, nechutenství, nespavosti, v rekonvalescenci, k léčení astmatu, hepatitidy, chybného krevního obrazu, dny, aterosklerózy. Dále na snižování cholesterolu i krevního tlaku, nemoci ledvin, žaludečních i dvanáctíkových vředů a při nedostatečné funkci pohlavních žláz. V poslední době je patrný přesun zájmu k využití v kombinovaných preparátech s propolisem, včelím chlebem a imunomodulačně působícími látkami. Pro hormonálně účinné látky se mateří kašička nedoporučuje v těhotenství a u malých dětí.

Včelí jed se zpracovává farmaceutickým čištěním nebo dělením složek pro výrobu mastí a injekčně aplikovaných forem. Používá se pro léčení svalového a kloubního revmatismu a pro léčení alergií.

Moderní včelařství je v hustě osídlených oblastech mírného klimatického pásu odkázáno na používání prošlechtěných mírných kmenů evropských ras včel – světově nejrozšířenější včely medonosné vlašské, ve střední Evropě převládající včely kraňské, dále včely kavkazské a včely tmavé. Včelstva vhodně vybrané geografické rasy dokáží efektivně využít poměrně krátká snůšková období, vytvářet a využívat úspěšné zásoby nutné pro přežití zbývající části roku včetně dlouhé zimy. Sociální termoregulace umožňuje s dostatečným předstihem výchovu početného pokolení do hlavní snůšky. Včela medonosná udržuje již od ledna v plodujícím hnízdě teplotu 34–35 °C bez ohledu na teplotu vnějšího prostředí. Zvýšená tvorba tepla probíhá svalovým třesem podobně jako u člověka a jiných teplokrevných obratlovců. Včely v zimujícím chomáči tak neupadají do strnulosti (zimního spánku) jako ostatní druhy hmyzu, ale i na počátku zimního období, kdy je včelstvo nejčastěji bez plodu, si udržují teplotu nad 10 °C i na okrajích chomáče, dovolující jim pohyblivost. Schopnost termoregulace umožňující aktivitu bez ohledu na kolísání vnějších teplot je určitým nepříliš rozšířeným luxusem v živočišné říši, za který se musí draze platit usilovným shromažďováním potravy a tvorbou velkých zásob v podobě medu pro období, kdy je potravy nedostatek. Proto když si my lidé po zimním slunovratu o Vánocích užíváme tepla domova, vzpomeňme si, že právě uvnitř chumáčů přezimujících včel začíná stoupat teplota asi o 10 °C a pomalu začíná výchova budoucího jarního pokolení. Kolem úlů bude možná sníh a mráz, ale slyšitelný šum vznikající chvěním svaloviny tvořící teplotu prozradí, že včelstva vedou věčný zápas o své přežití.

Josef Syrový

Cizokrajní čápi v zoologickém depozitáři Moravského zemského muzea v Budišově u Třebíče

Čápi jsou větší ptáci s dlouhým zobákem, krkem a zadními končetinami. I křídla jsou dlouhá a široká. Všichni čápi umějí proto nádherně plachtit. Jsou zbarvení různě, většinou černě a bíle, samice bývá o trochu menší. Čeleď čápovitých zahrnuje celkem 19 druhů čápů. V zoologickém depozitáři Moravského zemského muzea se jich nachází 10. Čápi mají při letu natažený krk a tak se dobře poznají od volavek, které ho mají přitážený k tělu. Na území České republiky žijí dva druhy – čáp bílý a čáp černý. V subtropických a tropických oblastech obývají čápi převážně stepní nebo částečně

stepní otevřenou krajinu se stromy, na kterých hnízdí. Také hnízdí na vyvýšených místech. Živí se různými živočichy a potravu sbírají při chůzi na suchu nebo v mělké vodě.

Zajímavým rodem čápů jsou nesyty. V depozitáři jsou umístěny preparáty nesyta bílého a nesyta afrického. Nesyt africký žije v Africe a nesyt bílý v jižní Asii. Jejich hlavní potravou jsou drobné ryby, které loví při brodění v mělké vodě s pootevřeným zobákem ponořeným kolmo do vody. Je zajímavé, že zaletují za potravou i na vzdálenost 100 km od hnízdiště. Ve své domovině jsou vzácní a zejména nesyt bílý je ubývajícím druhem. Dalším zajímavým druhem čápa v depozitáři je zejzob africký ze střední a jižní Afriky. Jeho výhradní potravou jsou sladkovodní plži. Loví je tak, že probírá zobákem bahnitě dno potoků a stojatých vod. Sám název rodu vznikl z neobvykle tvarovaného zobáku, který má uprostřed mezeru. Tato mezera umožňuje vniknutí do ulity plžů, přičemž nedojde k vážnému poškození kořisti. U mláďat je zobák bez mezery. K zajímavým čápům v depozitáři patří také čáp simbil, který je rozšířen v Africe na sever od rovníku po jihozápadní Arábii. Obývá stepi v blízkosti vod a také aridní oblasti. Nevyhýbá se ani polopouštím a lidským sídlištím. Jeho potrava se liší od předchozích druhů, živí se téměř výhradně hmyzem. Dá se říci, že je užitečný, neboť sleduje hejna sarančat, svou oblíbenou potravu. Pozorováním v přírodě bylo zjištěno, že vyhledává stepní požáry, při kterých může získat větší množství potravy. Může se tak soustředit i přes deset tisíc jedinců tohoto druhu. Často se chová v zoologických zahradách. Mezi vzácnější druhy čápů, které najdeme také v depozitáři, náleží čáp bělokrký z Afriky a jižní Asie, čáp jihoamerický z Jižní Ameriky a čáp černokrký z Austrálie a orientální oblasti. Mezi největší čápy patří čáp sedlatý, který může měřit na výšku až 150 cm. Svě jméno dostal podle žlutého kožovitého výrůstku ve tvaru sedla, který je umístěn u kořene horní čelisti. Žije v Africe na jih od Sahary a mimo jižní Afriku. Je zajímavé, že samec tohoto druhu má oko zbarveno hnědě, samice má oční duhovku žlutou. Obývá otevřené bezlesé oblasti s mělkými stojatými vodními nádržemi, kde loví zejména ryby a obojživelníky. Hnízdí na stromech. Má velmi zajímavý prvek chování – při dlouhotrvajícím denním vedru polévají rodiče mláďata vodou, kterou přinášejí v zobáku. Také ho lze často vidět v zoologických zahradách. Zajímavým rodem čápů jsou také marabuové. V depozitáři je umístěn marabu větší z jižní Asie a orientální oblasti. Je u něho nápadný kožovitý vak na voleti, který má svou úlohu při toku. Jako všichni marabuové vyhledává mršiny, bere ovšem i jinou živočišnou potravu. Hnízdí v koloniích na stromech. Jedná se o silně ubývající druh, který podléhá ochraně.

Helena Sutorová, František Hanák

Zahradníkův rok

Opět se setkáváme při čtení stránek Budišovského zpravodaje. Po zimní přestávce se snad už brzy dočkáme jara a doufáme zároveň, že se nebude opakovat scénář jara loňského. Hodně, opravdu hodně nám toho zmrzlo, uschlo.

Podívejme se krátce na příčiny. Bylo to velkými výkyvy počasí hlavně v době února, března a začátkem dubna. To nám teploty v průběhu dne vystoupaly poměrně pěkně nad bod mrazu a potom přišly noční teploty, které byly naopak v rozmezí kolem $-4\text{ }^{\circ}\text{C}$ až $-8\text{ }^{\circ}\text{C}$. Pro rostliny, které již vycházejí ze zimního spánku, je tento teplotní výkyv velmi

škodlivý. Zvláště pro stálezelené rostliny, jehličnany, které vegetují omezeně i v zimě, je tato skutečnost někdy až smrtící. Proto vysazujeme rododendrony, azalky, hlohyně, cypřišky, zeravy, do polostinných míst, většinou ne západní expozice. Zabráníme tím nežádoucímu oslunění povrchu rostlin v zimě, ta místa se pak zahřívají a noční mrazy potom teplotu prudce sníží. Praskají pletiva rostlin a rostliny namrzají. Zimní příkrývka chvojím, kterou každoročně děláme před příchodem zimy, nám pomáhá rostliny chránit před nežádoucím sluníčkem. Víím, mnozí namítnou, že uvedené skupiny rostlin také vysazujeme na slunečná stanoviště. Potom je příkrývka zvláště namístě. Dobré je také vytvořit stín vysazením nějaké rostliny, dřeviny před rostliny, které chceme chránit. I částečný stín pomůže.

Nezapomeňme také na to, že rostliny které v zimě vegetují, je nutno, pokud půda rozmrzne, zalít vlažnou vodou. Voda v půdě je totiž pro tyto rostliny nedostupná, protože je v době mrazu zmrzlá. Nedostatek vody je potom hlavní příčinou usychání rostlin. Myslíme si, že nám tyto rostliny zmrzly, a přitom je příčina někde jinde. Zalijme dřeviny vydatně na podzim. Spolu s příkrývkou položíme základ dobrého přezimování. Samozřejmě, výběr vhodné dřeviny, vhodného stanoviště je základním předpokladem k úspěšnému pěstování. V posledních letech se ovšem situace mění vlivem změn klimatu na celé planetě. Pozorujeme, že mnohé rostliny k nám dovezené z teplejšího zahraničí, jako je Holandsko, Německo, Maďarsko, Itálie, se velmi úspěšně přizpůsobují podmínkám Vysočiny. Před léty bychom si mnohé druhy azalek, cesmín, brslenů, wistárií, trubačů, cypřišků, jalovců a jiných představili na své zahrádce jenom velice těžko. Jezdili jsme se na ně dívat do teplejších míst republiky.

Proto se také každoročně setkáváme s novými a novými druhy, kultivary dřevin, květin. Mnohé nové druhy zkusíme také my, protože obecné zkušenosti o jejich nárocích v našich podmínkách – Vysočiny – nejsou známé. Proto také někdy trvá i několik let, než se dá s větší určitostí říct, jestli je danou dřevinu, květinu možné pěstovat u nás, nebo nikoliv. Z vlastní zkušenosti mohu sdělit příklad. V roce 1998 jsem si přivezl z jedné okrasné školky v Prostějově jeden kus zakrslého žlutolistého kultivaru cesmíny s drobnými celokrajnými listy, poměrně choulostivý, tehdy ještě neznámý kultivar. Zasadil jsem ho v zahradnictví a v průběhu let jsem ho zimoval podle výše uvedeného návodu. Můžu říct, že přešel několika krutými zimami, suchými léty, v podstatě bez nějaké péče, myslím, že je velice vitální a velmi oblíbený i mezi našimi zákazníky. Dalším příkladem může být krásný japonský stříhanolistý zelený javor u nás doma, který je v době vegetace překrásný a jeho zdravotní stav je obdivuhodný. Pěstovat japonské javory na Vysočině? Před léty to byl snad jenom sen...

Mnoho rostlin, které jsme s očekáváním koupili a zkusili, v našich podmínkách uhynulo. Neztrácíme ovšem trpělivost a zkusíme to pořád dál, přemísťujeme je na nová místa. Někdy je cena za některé z nich poměrně vysoká, ale řekněte, pokud se vám zdaří a rostlina prosperuje, všechna námaha za to stojí, nebo ne?

Rádi bychom se zastavili ještě u cen některých rostlin. Mnohdy se nám zdají vysoké, ale proč tomu tak je?

Cena obecně odráží přirozené náklady na pěstování. Když je to rostlina například zakrslá (mimoходом u zákazníků velice oblíbená skupina), trvá i její dopěstování hned několik let. Čím větší je potom tato zakrslá rostlina, tím je i cena pochopitelně vyšší.

Cena vyšší je i u novinek a často u sezónních dřevin, květin. Naopak, ne vždy jsou rostliny z dovozu dražší, nežli rostliny u nás vypěstované. Často se také setkáváme s tím, že například zerav (túje) na živý plot vysoká např. 30–40 cm má jinou cenu, než rostlina stejné výšky. Jedna je řídká a „je přes ni vidět až do Vídně“, druhá je hustá, dobře pěstovaná a má tak položen základ na další kvalitní růst a tvar, což je hlavně u tújí na živé ploty velice důležité. Rozdíl je tedy v tom zapěstování. Ostatně to platí i u jiných rostlin, dřevin. Někdy zdánlivě kupujeme levnější s tím, že to „taky naroste“. U mnohých rostlin, dřevin to však při nesprávném, neodborném ošetřování takzvané „nespravíme“ a případné chyby se již velice těžko, zdali vůbec, dají opravit. Je to patrné zejména u stromů a jiných dlouhověkových dřevin. Hodnota takto poškozených rostlin potom naopak klesá. Samozřejmě se může stát, že i pečlivě vybraná rostlina nám uhynie. To víte, rostliny jsou svým způsobem živé a i jim se může kdovíco znelíbit, aniž bychom to mohli nějak ovlivnit.

Příště se budeme více věnovat konkrétním činnostem za zahradě.

Na začátku nové sezóny vám přejeme mnoho pěstitelských úspěchů a šťastnou ruku při výběru rostlin.

Molnárovi

Jarní pozdrav se „Švitorkou“

Stojící zleva: Antonín Tesař, Miroslav Hráček, Emil Chmelíček, ?, Hubert Pospíšil, Alois Pospíšil, František Bednář, Bohumil Večeřa, Zdeněk Zalaba, Jan Mezlík, klečící Slavomil Nováček

JÍZDNÍ ŘÁD

Platí od 14. 12. 2003 do 11. 12. 2004 (vybrané spoje)

Křižanov – Studenec

V. Meziříčí (zas.)	Budišov		Studenec	přípoj			
				do Brna	do Třebíče	odjezd	příjezd
4.25	4.52	x	5.02			5.06	5.23
5.58	6.22	x	6.32	6.37	7.34	6.54	7.11
7.26	7.50		8.00	8.07	9.12	8.06	8.23
10.17	10.42		10.52	10.57	12.03	10.55	11.11
11.46	12.10		12.20	12.27	13.42	12.23	12.41
13.27	13.51	x n	14.01	14.05	15.02	14.05	14.22
14.13	14.38	x	14.48	14.51	16.07	14.50	15.06
15.38	16.02		16.12	16.15	17.32	16.34	16.50
18.57	19.21		19.31	19.39	20.41	19.38	19.54

Studenec – Křižanov

příjezd z Brna		příjezd z Třebíče		Studenec	Budišov	V. Meziříčí
odjezd	příjezd	odjezd	příjezd			
5.26	6.54	6.20	6.37	6.41	6.54	7.18
6.44	8.06	7.46	8.07	8.08	8.21	8.46
10.03	10.55	10.32	10.57	10.57	11.10	11.33
10.55	12.23	11.42	12.27	12.27	12.40	13.03
12.44	14.05	13.49	14.05	14.08	14.21	14.45
13.55	14.50	14.30	14.51	14.53	15.06	15.29
15.38	16.34	15.58	16.15	16.36	16.49	17.12
16.36	18.13	17.58	18.16	18.20	18.31	18.50
18.31	19.38	19.18	19.39	19.39	19.52	20.15

x – jede v pracovní dny

n – jede v neděli

POČASÍ

Přehled srážek v měsících

prosinec 2003	49,9 mm
leden 2004	61,9 mm
únor 2004	39,5 mm

Z REDAKČNÍ POŠTY

Oprava a omluva

V článku „NE – aneb kam s ním?“ Ing. Přemysla Pospíšila je ve zpravodaji číslo 4/2003 chyba. Na straně č. 20 dole místo *104 Bq, 1011 Bq a 1011 Bq* má být *10⁴ Bq, 10¹¹ Bq a 10¹¹ Bq*. Došlo k tomu při převodu textu ze souboru do souboru a následném formátování textu, kdy nepříliš dokonalý software informaci o exponentech ztratil. Při korekturách jsem si toho nevšiml, neboť se v těch becuerelech nevyznám a neviděl jsem tam nic podezřelého. Na vysvětlení mohu sdělit, že v **jednom** čísle je třeba opravit okolo stovky gramatických chyb a jeden až dva **tisíce** typografických nedostatků různé závažnosti, přičemž zpracování se děje zpravidla v noci, kdy je na to jedině čas, ale pozornosti méně. Nicméně, chyba vznikla a já se za ni autorovi i čtenářům omlouvám a doufám, že odborníci si snad správné znění domysleli, zvláště, jestli častěji pracují s počítačem.

Ladislav Dokulil, technická realizace Budišovského zpravodaje.

Pane Pavličku,

Moc děkuji za přílohu Budišovského zpravodaje 3/2003. Velmi mě potěšila. Já se asi vůbec nehodím do dnešního světa a jsem tolik ráda, že je ještě pár lidí, kteří mají srdce na svém místě a dokáží se radovat z nejcennějších darů života, které obvykle nic nestojí a ještě kolem sebe rozdávat dobrou náladu a šířit pohodu.

Vaše fotografie jsou moc hezké, náladové černobílé snímky jsou tak poetické. Mám ráda poezii i černobílou fotografii.

Je to poprvé, kdy čtu verše indiánského náčelníka vcelku, obvykle se z toho cituje jen nějaké čtyřverší. Ještě jednou díky za dobrý počín, který stál jistě spoustu námahy i peněz pro dobrou věc.

Milada Janoušková

VENKU

*Kdybych byl stromem
místo svých lehkavých cest
jak vykřik rozpjat mezi nebem, zemí,*

*Kdybych byl větrem
víc bez domova ještě než jsem nyní*

*Kdybych byl deštěm
a pila ze mne tma úst nesčíslných,*

*Kdybych byl ptákem
pro svatý neklid svůj dvě křídla maje.*

Jan Zahradníček

OBSAH

Z OBECNÍHO ÚŘADU	3
Zápis č. 8 z jednání zastupitelstva dne 20. 12. 2003	3
Usnesení č. 8 z jednání zastupitelstva Obce Budišov ze dne 20. 12. 2003	4
Zápis č. 9 z jednání zastupitelstva dne 19. 2. 2004	5
Usnesení č. 9 z jednání zastupitelstva Obce Budišov ze dne 19. 2. 2004	7
Návrh rozpočtu na rok 2004	8
<i>Úprava rozpočtu 2003</i>	8
<i>Plnění rozpočtu k 31. 12. 2003</i>	9
<i>Návrh rozpočtu na rok 2004</i>	12
ZPRÁVY	14
Tříkrálová sbírka v Budišově a okolí	14
<i>Přehled vedoucích skupinek a „králů“ podle obcí</i>	15
<i>Použití vybraných prostředků</i>	15
<i>Přehled vybraných prostředků</i>	16
Budišovský betlém	17
Referendum, 31. ledna 2004	18
<i>Děni kolem úložiště – přehled</i>	18
<i>Otázky navržené k rozhodnutí referendem</i>	20
Masopust	21
Hejtman kraje Vysočina v Budišově	23
Z HISTORIE	25
Čtyřicet let činnosti základní organizace Českého svazu chovatelů v Budišově	25
Z archivu rodiny Němečkovy	28
<i>Budišovské rybníky</i>	28
<i>„Za našich mladých let...“</i>	30
<i>Sovětské vojáci v Budišově 9. května 1945</i>	33
<i>Sv. Václav</i>	35
Nově objevení budišovští legionáři	36
Z historie mlýnů – 2. díl	39
Budišovské okénko	43
Z KULTURY	45
Jak jsem prohrál v DO-RE-MI	45
Návraty do našeho kraje	46
Z BUDIŠOVA	47
Majitelům pejsků	47
<i>Jaro</i>	48
Rok se s rokem sešel...	50
Lidé od Pyšeláku	55
<i>Kouzla kraje zbylo dost pro všechny...</i>	55
<i>Viděl kus světa, ale zamiloval se do okolí Pyšeláku</i>	56
<i>O Orlovi, Mendelovi i Barattovi</i>	56
<i>Zemřel geofyzik profesor Jaroslav Ibrmajer</i>	58

ZE SVĚTA	58
<i>Neblahé výročí</i>	58
Kuba	59
Život na lodi – díl 5.	68
Z PŘÍRODY	71
Tajemství včelstva	71
<i>O medu a včelích produktech</i>	74
Cizokrajní čápi v zoologickém depozitáři Moravského zemského muzea v Budišově u Třebíče	77
Zahradníkův rok	78
Jarní pozdrav se „Švitorkou“	80
JÍZDNÍ ŘÁD	81
POČASÍ	81
Z REDAKČNÍ POŠTY	82
Oprava a omluva	82

PŘÍLOHA 1/2004: CYKLOTRASY V MIKROREGIONU HORÁCKO

Budišovský zpravodaj č. 1/2004

www.horacko.cz/budisov/zpravodaj

Vychází čtvrtletně. Ev. č. min. kultury MK ČR E 11643

Cena Zpravodaje: 10,- Kč

V prodeji: Noviny, Helena Kafaňková; Ko-Text, Helena Kostelecká; Obuv, hračky, Lidka Poskočilová; Zelenina, Petr Kosina; Potraviny ZD Budišov, Zdeňka Nováčková.

Vydává: Obecní úřad Budišov, IČO 00289159, tel. 568 875 110, e-mail: ou.budisov@horacko.cz

Redakce: Karel Pavlíček (e-mail karel_pavlicek@volny.cz, tel. 568 875 212),

Mgr. Jiří Horák.

Vyšlo v Budišově dne 31. 3. 2004

Technická realizace: Ing. Ladislav Dokulil

Tisk Tiskárna Charvát, s.r.o., Velké Meziříčí

Uzávěrka tohoto čísla 29. února 2004

Uzávěrka příštího čísla 31. května 2004